

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
KLASISKĀS FILOLOĢIJAS NODAĻA

**POSTA UN CIETSIRDĪBAS ASPEKTI ROMIEŠU
MĪLAS ELĒĢIJĀ**

BAKALaura DARBS

Autore: **Polina Aņisimova**
Studenta apliecības Nr.: 17010
Darba vadītāja: doc. Ilona Gorņeva

RĪGA 2021

Anotācija

Bakalaura darba *Posta un cietsirdības aspekti romiešu mīlas elēģijā* mērķis ir izpētīt valodas līdzekļus, ar kuriem Propercijs un Ovidijs atklāj posta un cietsirdības aspektus mīlas elēģijās, un salīdzināt abu autoru attieksmi pret postu un cietsirdību. Mērķa sasniegšanai darbā ir apskatītas mūsdienu pētnieku atziņas par romiešu mīlas elēģijas žanru, tā īpatnībām, posta un cietsirdības jēdzieni, kā arī teorētisks materiāls par leksiku un semantiku. Bakalaura darbā analizētie valodas līdzekļi apskatīti trīs aspektos - kā tēlainās izteiksmes līdzekļi, kā stilistiskās figūras un kā emocionāli ekspresīvās leksēmas. Pētījuma laikā posta un cietsirdības valodas līdzekļi ir atklāti kā nozīmīgi līdzekļi, lai paustu spēcīgas emocijas, kuras izraisa bēdas, izmisums, pazemojums, sāras vai sašutums, un izveidotu atbilstošos tēlus attiecībā uz abu dzejnieku postu un meiteņu cietsirdību.

Atslēgvārdi: posts, cietsirdība, mīlas elēģijas, tēlainās izteiksmes līdzekļi, stilistiskās figūras.

Annotation

The aim of the bachelor's thesis *The Aspects of Disaster and Cruelty in Roman Love Elegy* is to find out language tools, which are used by Propertius and Ovid to reveal the aspects of disaster and cruelty in love elegies, and compare both authors' attitude towards disaster and cruelty. To achieve the goal the author studied the conclusions of modern researchers about Roman love elegy, its characteristics, terms of disaster and cruelty, as well as theory about lexis and semantics. The language tools analyzed in this paper are examined in three directions: figures of speech, stylistic devices and emotionally expressive words. The thesis revealed the language tools of disaster and cruelty as important tools for conveying strong emotions caused by grief, despair, humiliation, mourning, or indignation and representing the needed characters of both authors' disaster and girls' cruelty.

Keywords: disaster, cruelty, love elegies, figures of speech, stylistic devices.

Saturs

Ievads	1
1. Romiešu mīlas elēģijas kanonu pirmsākumi un attīstība	6
2. Mīlas slimība filozofu un dzejnieku skatījumā	11
3. Verdzība un armija romiešu mīlas elēģijā	16
3.1. Mīlas verdzība	16
3.2. Mīlas armija	18
4. Posta un cietsirdības tēlainās izteiksmes līdzekļi	22
5. Posta un cietsirdības stilistiskās figūras	37
Secinājumi	48
Izmantotā literatūra	50

IEVADS

Mīlestības ideāls romiešu mīlas elēģijā iezīmē būtisku pavērsienu Rietumu literatūras vēsturē. Taču tas nenozīmē, ka mīlestība nav būtiska tēma klasiskajā literatūrā, neskaitot pašu romiešu mīlas elēģiju, bet drīzāk mīlestība šajā literārajā žanrā ir citāda. Mīlestība pastāv mīlestības dēļ - tas ir galvenais princips romiešu mīlas elēģijā. Elēģiskajai mīlestībai nav izskaidrojuma, jo tās nozīmi iezīmē viņas pašas cēlonis un sekas un tā šķiet neatkarīga.

Citā senajā literatūrā mīlestība bieži mēdz būt izskaidrota ar faktoriem, kas nav saistīti ar pašu mīlestības pieredzi. Tādējādi mīlestība var būt atveidota kā dievišķas gribas izraisītais neprāts, kā tas bieži ir vērojams tādos literārajos žanros kā episkā dzeja un traģēdija. Mīlestība mēdz būt saistīta arī ar baudu, kā tas ir vērojams atiskajā komēdijā. Laulības iegāns kļūst par tālāko mīlestības nozīmi klasiskajā literatūrā, kā tas redzams jaunatiskajā komēdijā, kur jauna vīrieša mīlestībai pret savu meiteni ir konkrēts mērķis - izvērst sižetu, kuru ir paredzēts noslēgt ar abu laulības savienību.¹

Gandrīz visas šīs mīlestības iezīmes ir atrodamas romiešu mīlas elēģijā. Elēģiskā mīlestība dažkārt mēdz atgādināt dievišķu lāstu, kur Amors mēdz sagādāt sāpes un ciešanas elēģiskajam mīlētājam. Tomēr nepastāvīgās dieva atveidošanas dēļ šī dievišķība nekad nekļūst par aizvainotā dieva pamatojumu atreibības meklējumos, kā tas ir vērojams episkajā dzejā un traģēdijā. Tāpat elēģiskās mīlestības jēdziens ietver baudu. Tomēr šī bauda elēģiskajam mīlētājam, kas kāro pēc savas mīļākās mīlestības tik daudz, cik pēc viņas ķermeņa, nav ilgstoša. Visbeidzot, atšķirībā no jaunatiskās komēdijas, laulība kā mīlestības rezultāts ir jēdziens, kas ir ļoti svešs šim žanram.

Romiešu elēģiskajai mīlestībai nav cita mērķa kā dievināt mīļāko pat briesmu, noraidījuma un pazemojuma apstākļos, līdz ar to mīlas elēģiju dzejnieka mīlestība ir moksliņa un nelaimīga. Viņš atrodas savas cietsirdīgās kundzes smagajā verdzībā un tikai ar vislielākajām pūlēm mēdz modināt viņā savstarpējas jūtas, it īpaši tāpēc, ka kundze meklē bagātus cienītājus, un iemīlējis dzejnieks nevar viņai piedāvāt neko citu, kā tikai uzticību un mūžīgu slavu viņa elēģijās. Visa dzejnieka pasaules uztvere ir mīlas ilgu ietekmēta. Iemīlējis dzejnieks atrodas Amora smagajā karadienestā. Savukārt visu šādu elēģiskās mīlestības motīvu neatņemamā sastāvdaļa ir posts un cietsirdība.

Darba mērķis: izpētīt valodas līdzekļus, ar kuriem Propercijs un Ovidijs atklāj posta un cietsirdības aspektus mīlas elēģijās, un salīdzināt abu autoru attieksmi pret postu un cietsirdību.

---

¹ Thorsen T.S. Latin love elegy. *The Cambridge Companion to Latin Love Elegy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, pp.2–3.

Darba uzdevumi:

- 1) apkopot un izvērtēt informāciju par romiešu mīlas elēģijas žanra īpatnībām, posta un cietsirdības jēdzienu skaidrojumiem, kā arī teorētiskās atziņas par leksikas un semantikas jautājumiem;
- 2) atlasīt oriģināltekstā romiešu mīlas elēģiju fragmentus, kas ietver posta un cietsirdības aspektus, šim nolūkam izmantojot tulkotus tekstus;
- 3) tulkojot un analizējot atlasītos fragmentus, noteikt valodas līdzekļu raksturīgākās iezīmes;
- 4) salīdzinoši analizējot izvēlēto autoru tekstus, izvērtēt valodas līdzekļu stabilās iezīmes un katra autora īpatnības uz to fona.

Sākot strādāt ar tēmu, tika apskatīti romiešu mīlas elēģijas pārstāvju, proti, Tibulla, Propercija un Ovidija, darbi. Rezultātā bija izvēlētas Propercija elēģiju krājums un Ovidija elēģiju krājums *Amores*. Viens no iemesliem, kāpēc tieši šo autoru darbi ir atzīti par visvairāk vērtīgiem posta un cietsirdības atveidošanas ziņā ir tas, ka tajos, autoresprāt, visspilgtāk tiek atklāti posta un cietsirdības aspekti. Vēl viens iemesls ir tas, ka Propercija un Ovidija darbi ir sarakstīti dažādos laikos un tajos ir vērojamas acīmredzamas atšķirības attieksmē pret postu un cietsirdību, kas atbilst katra autora stila nolūkiem un īpatnībām. Šādas individuālās īpatnības ļauj izvērtēt bakalaura darbā analizējamus aspektus no abu autoru skatpunktiem un izdarīt secinājumus par valodas līdzekļu kopīgajām un atšķirīgajām iezīmēm.

Ņemot vērā bakalaura darba izvēlēto tēmu, bija nepieciešams atlasīt un izvirzīt detalizētākai izpētei romiešu mīlas elēģiju fragmentus, kas ietver posta un cietsirdības aspektus. Lietojot tulkotus tekstus, tika atlasīti un paņemti 45 Propercija elēģiju fragmenti un 39 Ovidija *Amores* fragmenti, kurus darba autore uzskata par visvairāk vērtīgiem valodas daudzveidības atveidošanas ziņā.

Bakalaura darba struktūru veido ievads, piecas nodaļas, secinājumi un izmantotās literatūras saraksts.

Darba teorētiskajai daļai būs veltītas trīs pirmās nodaļas. Pirmajā nodaļā tiks dota darba mērķim nepieciešama informācija par romiešu mīlas elēģijas žanra attīstību un raksturierzīmēm. Tā kā posts un cietsirdība ir tiešā veidā saistīti ar nelaimīgās mīlestības jēdzienu, otrajā un trešajā nodaļā tiks skaidrota izpratne par šāda veida raksturoto mīlestību romiešu mīlas elēģijā. Otrajā nodaļā antīko filozofu un dzejnieku skatījumā elēģiskā mīlestība tiks apskatīta kā slimībai līdzīga parādība. Trešo nodaļu veidos divas apakšnodaļas. Pirmajā

apakšnodaļā tiks apskatītas teorētiskās atziņas par verdzības tēliem, savukārt otrajā apakšnodaļā - teorētiskās atziņas, kas skar militāro tēlu lietojumu.

Darba praktiskajā daļā, kuru veidos pēdējās divas nodaļas, būs paralēli analizēti valodas līdzekļi, kurus lieto Propercijs un Ovidijs posta un cietsirdības izteikšanā. Ceturtajā nodaļā būs analizēti posta un cietsirdības tēlainās izteiksmes līdzekļi. Savukārt piektajā nodaļā būs analizēts tāds posta un cietsirdības aspekts kā stilistiskās figūras.

Saskaņā ar darbā analizējamo aspektu vispārējām definīcijām, posts apzīmē apstākli, kas izraisa sāpīgus, smagus pārdzīvojumus, ciešanas, dziļas bēdas, savukārt cietsirdība apzīmē vispārinātu īpašību, kurā izpaužas vienaldzība, bezjūtība, kā arī nežēlība. No tā izriet, ka emocijām ir būtiska nozīme posta un cietsirdības izteikšanā. Tādējādi, autoresprāt, ir būtiski izvērtēt atklāto tēlainās izteiksmes līdzekļu un stilistisko figūru emocionālo nokrāsu un iezīmēt abu autoru konkrētās nianšes attiekmē pret postu un cietsirdību.

Bakalaura darbā tika lietoti Propercija un Ovidija oriģinālteksti, pateicoties kuriem visprecīzāk iespējams izanalizēt un atklāt posta un cietsirdības raksturīgākās īpatnības. Propercija oriģināltekstu materiāls tika atlasīts no Lukiāna Millera izdevuma *Propertius. Elegies*. Savukārt Ovidija oriģināltekstu materiāls tika atlasīts no Rūdolfā Ēvalda izdevuma *Amores. Epistulae. Medicamina faciei. Ars amatoria. Remedia amoris*. Oriģināltekstu tulkojumam bija izmantoti gan literārie tulkojumi, gan darba autores tulkojums.

Kas attiecas uz literāro tulkojumu nozīmi bakalaura darba izstrādē - tie tika izmantoti trīs posmos: Tibulla, Propercija un Ovidija mīlas elēģiju satura apgūšanā un vienlaikus darba tēmai vispiemērotāko autoru atlasē, izvēlēto autoru darbu materiāla atlasē un oriģināltekstu tulkošanā. Visu triju autoru tulkoto tekstu materiāls tika paņemts no Entonija Klaina izdevumiem: Tibulla tekstu materiāls - no *Tibullus and Sulpicia - The Poems* izdevuma, Propercija tekstu materiāls - no *Propertius - The Elegies* izdevuma un Ovidija tekstu materiāls - no *Ovid: The Love Poems - The Amores, Ars Amatoria and Remedia Amoris* izdevuma. Ievēribas cienīgi ir šo literāro tulkojumu iezīmes, kas sekmēja pēc iespējas precīzāku izzināmu tekstu sapratni un līdz ar to oriģināltekstu tulkojumu. Pirmkārt, tulkojumā ir vērojami elēģiju nosaukumi, kurus tām piešķīra tulkotājs un kas nav lietoti oriģināltekstā. Tibulla un Propercija elēģiju nosaukumi tiek piešķirti, atsaucoties uz elēģiju saturu, galveno domu, motīvu. Savukārt Ovidija elēģiju nosaukumi tiek piešķirti, atsaucoties uz atbilstošu oriģinālteksta dzejas rindu. Pateicoties šim zināmajam faktam, bija iespējams skaidrāk saskatīt katra darba kopainu, saturiski izsekot aprakstīto notikumu gaitu un paredzēt iespēju, ka kādā konkrētā elēģijā ir atrodamas valodas ziņā acīmredzamas posta un cietsirdības aspektu izpausmes. Otrkārt, šajos izdevumos tiek lietoti mūsdienu tulkojumi, kas, autoresprāt, ir

pārtulkoti gan labi saprotamā valodā, gan pēc iespējas tieši, kas savukārt ļauj precīzāk noteikt oriģināltekstos atrodamās leksēmas, kas ir saistītas ar posta un cietsirdības jēdzieniem.

Bakalaura darba izvirzītā mērķa sasniegšanai teorētiskajā daļā ir padziļināti analizēti tie darbi, kas skar informāciju par romiešu mīlas elēģijas žanra īpatnībām, kā arī posta un cietsirdības jēdzienu skaidrojumiem. Kā vienu no galvenajiem zinātniskās literatūras avotiem, kas izmantots darba izstrādē, jāmin Džozefa Farela raksts *Calling out the Greeks: Dynamics of the Elegiac Canon*. Galvenie jautājumi, kas tiek izskatīti šajā rakstā, saistās ar grieķu kanoniskā elēģijas žanra un romiešu kanoniskā elēģijas žanra tapšanu un salīdzinājumu, kā arī romiešu mīlas elēģijas veidošanos uz grieķu elēģijas fona. Lai pietuvotos šī zinātniskā raksta galveno izvirzīto jautājumu sasniegšanai, autors savā pētījumā atsaucas uz tādu antīko autoru atziņām kā romiešu retorikas teorētiķis Kvintiliāns un Hermesianakts no Kolofonas, līdztekus tam atsaucoties uz mūsdienu pētnieku vērtīgajām atziņām. Hermesianakts savā poēmā *Leontium*, atsaucoties uz grieķu elēģiju dzejnieku - Mimnerma, Antimaha un Filēta - darbiem, kas skar mīlētāja ciešanu tematu, iezīmē elēģijas kā mīlas dzejas sākuma raksturiezīmes. Pētījumā sniegtā grieķu un romiešu kanona salīdzinošā analīze paplašina redzes loku šajā tēmā un palīdz labāk saprast posta un cietsirdības nozīmi gan romiešu mīlas elēģijā, gan grieķu elēģijā.

Vēl viens būtisks zinātniskās literatūras avots darba izstrādāšanā ir Rutas Kastonas darbs *Love as Illness: Poets and Philosophers on Romantic Love*. Šajā darbā autore salīdzina filozofu - Cicerona un Lukrēcija - kritiku par mīlestību kā par sava veida slimību, kurai ir nepieciešama ārstēšana, ar mīlestības cildināšanu elēģiskajā dzejā, tādējādi paužot atziņas, kas skar līdzības un atšķirības to attieksmē pret mīlestību kā pret slimību. Balstoties uz Cicerona un Lukrēcija darbiem, filozofi iekļauj mīlas elēģiju dzejnieku valodu un tēlus kā līdzekli uzbrukuma stiprināšanai, tomēr dzejnieki dara to pašu, pieņemot filozofu attieksmi, lai noraidītu viņu negatīvos secinājumus. Elēģiju dzejnieki izbauda savu emocionālo stāvokli un ļoti pašapzinīgi padara aizraujošu kaislību par iemeslu savām elēģijām. Tādējādi ir vērojama īpaša dzejiska attieksme pret kaislībām un atbilde uz filozofu kritiku. Uz šī fona tiek sniegta darba tēmai vērtīga informācija attiecībā uz posta un cietsirdības jēdzienu skaidrojumiem. Atsaucoties uz šī pētījuma galvenajiem antīkajiem avotiem - Cicerona darbu *Tusculanae Disputationes* un Lukrēcija didaktisko poēmu *De Rerum Natura* -, autore sniedz detalizēto mīlētāja fiziskā un emocionālā posta raksturojumu, kurā lietotās leksēmas ir norādītas kā slimības simpromi. Līdztekus tam tiek sniegti arī elēģisko mīlētāju raksturojuma piemēri, kas ir būtiski bakalaura darba izstrādāšanā, kā arī atsaucies uz mūsdienu pētnieku zīmīgajām atziņām attiecībā uz šo aspektu.

Bez iepriekšminētajiem zinātniskās literatūras avotiem jāmin darbi, kas skar informāciju par verdzības un kara metaforu lietojumu un nozīmi romiešu mīlas elēģijā. Viens no tiem ir Lorelas Falkersonas zinātniskais raksts *Servitium amoris: The interplay of dominance, gender and poetry*, otrs - Meganas Drinkvoteras zinātniskais raksts *Militia amoris: Fighting in love's army*. Šīm metaforām, kas dēvētas kā *servitium amoris* (mīlas verdzība) un *militia amoris* (mīlas armija), romiešu elēģiju pētnieki ir pievērsuši ievērojamu uzmanību un tās tiek izmantotas pārdomās par sociālajiem, politiskajiem un dzimumu jautājumiem, kas saistīti ar elēģiju. Šie darbi sniedz būtisku pārskatu par to, cik apzināta ir elēģijas un abu metaforu izvēle, ko Propercijs un Ovidijs izdara saskaņā ar savām poētiskajām interesēm. Abos darbos galvenā uzmanība gan *servitium amoris* aspektā, gan *militia amoris* aspektā tiek pievērsta tam autoram, kurš vispilgtāk un visplašāk parāda konkrētu lietojumu, paralēli atsaucoties uz otra autora raksturiezīmēm.

Kas attiecas uz zinātniskās literatūras avotiem, kas izmantoti darba praktiskajā daļā - šajā ziņā kā būtiski jāmin divi darbi. Viens no tiem ir Alises Lauas darbs *Latviešu leksikoloģija*, kurā tiek dots latviešu leksikoloģijas sistemātiskais pārskats. Šis darbs sniedz teorētiskās atziņas par vārdu emocionālo nokrāsu, kas ir nepieciešamas, lai noteiktu un izvērtētu posta un cietsirdības leksikas emocionālo ekspresivitāti.

Otrais zinātniskās literatūras avots ir Vitolda Valeiņa darbs *Poētika*, kas skar oriģināltekstu pētījumam būtiskas teorētiskās atziņas par speciāliem tēlainības līdzekļiem un stilistiskajām figūrām. Tā kā dažādu autoru literatūras teorijas darbos tēlainās izteiksmes līdzekļu klasifikācijā ir vērojamas atšķirības un nesaskaņotība, darba autore izvēlējusies šajā darbā lietoto klasifikāciju savam pētījumam. Autoresprāt, lai gan ir pieejamas tēlainības līdzekļu un stilistisko figūru definīcijas, mēdz būt grūti novilkt stingras robežas starp šiem valodas paņēmieniem, tāpēc to noteikšanā posta un cietsirdības analīzes laikā tiks ņemti vērā gan teorētiskās atziņas, gan arī darba autores viedoklis.

Bakalaura darba apjoms ir 15 309 vārdi.

1. ROMIEŠU MĪLAS ELĒGIJAS KANONU PIRMSĀKUMI UN ATTĪSTĪBA

Romiešu retorikas teorētiķis Marks Fābijs Kvintiliāns savā traktātā *Oratora mācīšana* dēvē Gallu, Tibullu, Properciju un Ovidiju par romiešu elēģijas kanoniskajiem dzejniekiem. Viņa domas par to ir sekojošas:

Elegia quoque Graecos provocamus, cuius mihi tersus atque elegans maxime videtur auctor Tibullus. Sunt qui Propertium malint. Ovidius utroque lascivior, sicut durior Gallus.

(Quintilianus. *Institutio oratoria*. 10.1.93)

Arī elēģijā mēs izaicinām grieķus uz sacensību, no kuras man liekas, ka Tibulls ir īpaši izsmalcināts rakstnieks ar korektu stilu. Ir tie, kuri atzītu par labāku Properciju. Ovidijs ir draiskāks par abiem, tāpat kā Galls ir rupjāks.

Kvintiliāna romiešu kanons ir veidots pēc grieķu parauga, un svarīgi ir tas, ka viņam ir pat mazāk kas sakāms par grieķu elēģiju. Kvintiliāns piemin elēģiju caur rūpīgi izkoptu *praeteritio* (noklusējuma figūru) ar mērķi gaidīt neapmierinātību ar to, ka viņš ignorē lielu skaitu apdāvināto dzejnieku. Sev par attaisnojumu viņš saka, ka nenosoda tos un tiem visiem ir kaut kas derīgs, un sola atgriezties pie tiem, kad viņa un lasītāju spēki būšot nostiprināti un sasnieguši pilnību. Viņš piebilst sekojošo:

tunc et elegiam vacabit in manus sumere, cuius princeps habetur Callimachus, secundas confessione plurimorum Philitas occupavit.

(Quintilianus. *Institutio oratoria*. 10.1.58)

Tad būs laiks paņemt rokās elēģiju, kurā par pirmo tiek atzīts Kallimahs, un Filēts, pēc ļoti daudzu atzīšanās, ieņēma otro vietu.

Elēģija ir vienīgais grieķu žanrs, kas saņem tik lielīgas piezīmes. Turpretī Kvintiliāna lakoniskās piezīmes par romiešu dzejniekiem šķiet daudz iespaidīgākas. Varētu pat rasties iespaids, ka Kvintiliāns nekad nav bijis lasījis Kallimaha un Filēta darbus. Tas savukārt varētu norādīt uz to, ka Kvintiliāns vienkārši pārņēma abus kanonus tieši no pašiem romiešu dzejniekiem. Propercijs uzsāk savu elēģiju krājuma trešo grāmatu ar uzrunu, kurā viņš seko grieķu izšķirošajai tradīcijai, kas dēvē Kallimahu un Filētu par elēģijas kanoniem. Bet viņa lēmums piesaukt tos kā priekštečus ir zīmīgs. Dažus gadus vēlāk Ovidijs sava krājuma *Tristia* ceturtās grāmatas desmitajā elēģijā dēvē Gallu, Tibullu, Properciju un sevi par romiešu elēģijas kanoniskajiem dzejniekiem.

Tātad Kvintiliāns lielākoties atkārtoti to, ko bija teikuši Propercijs un Ovidijs, kad tie mēģināja definēt romiešu elēģisko kanonu pēc grieķu parauga un iekļaut tajā sevi pašus.

Nevar teikt, ka Kvintiliānam nav taisnība vai viņš ir ekscentrisks: lielākā daļa cilvēku viņa dienās un mūsdienās, iespējams, piekristu tam, kas bija romiešu elēģijas kanoniskie autori, tāpēc ka Propercijs un Ovidijs neapšaubāmi bija sekmīgi kanona definēšanā ar nosacījumiem, kas bija labvēlīgi viņiem pašiem. Bet, ja Kvintiliāns būtu uzsācis jebkādu reālo salīdzinājumu starp grieķu un romiešu kanoniem, ir grūti iedomāties, ko viņš būtu teicis, tāpēc ka Kallimaha un Filēta elēģija un romiešu elēģija ir gandrīz pilnīgi dažādi žanri.

Ja grieķu kanoniskā elēģija ir tāda dzeja, kuru rakstīja Kallimahs un Filēts, tad runa ir par diezgan plaši izvērstajiem mitoloģiskajiem stāstījumiem. Kallimaha *Aetia* bija dzejoļu krājums, kurā dzejnieks parāda sevi kā ārkārtīgi mācīto pētnieku. Savukārt mīlestība ir gandrīz nemanāma galveno tematu vidū. Arī Filēts izcēla erudīciju, bet tāpat ir zināms, ka viņš rakstīja, tāpēc ka bija iemīlējis. Ja tā ir taisnība, tad Filēts būtu atveidojis sevi kā mīlētāju. Filēta galvenais temats bija mitoloģija. Viņš varētu izmantot ilgas pēc mīļākās kā paņēmienu izskaidrot savu interesi par mītiem un ierāmēt tos. Gan Kallimahs, gan Filēts ir zināmi kā dzejnieki, kas rakstīja stāstījuma elēģijas trešajā personā.

Savukārt, ja romiešu kanoniskā elēģija ir tāda dzeja, kuru rakstīja Galls, Tibulls, Propercijs un Ovidijs, tad atklājas, ka tā ir pavisam citāda. Viņi visi rakstīja pirmajā personā, katrs par mīlestību pret savu *puella* (meitene). Katras meitenes vārds norāda uz grieķu kultūru un literāro izsmalcinātību². Šīm sievietēm nav pilsoņa statusa un tās pārtiek no savas pievilcības, domātās tādiem vīriem, par kādiem kļūst paši dzejnieki³. Mīlētāja tēls tik lielās ar literāro kultūru jebkuram sāncensim pāri, kā arī ar pietiekamo bagātību, ka īstais darbs nekad netiek ņemts vērā, bet ne tik daudz, ka viņam neizdotos apvainoties par mīļākās prasībām pēc dāvanām, kas ir galvenais aspekts, kurā mazāk izglītotie sāncenši var pat pārspēt viņu⁴. Tāpēc mīlētājs dzīvo pastāvīgas greizsirdības un aizrautības stāvoklī, un viņš nav spējīgs apmierināt savas *domina* (kundze) iegribas. Šādā kontekstā kundzes nozīme ir citādāka nekā tā, kura ir ierasta mūsdienu izpratnē, tāpēc ka šis vārds apzīmē faktisko kundzību, kā, piemēram, pār vergu⁵. Atgriešanās, dažreiz sāpīga un dažreiz komiska, pie nāves temata arī ir acīmredzama⁶. Katrs dzejnieks rada savus variantus šiem tematiem, bet galvenie elementi paliek tādi paši. Mitoloģija ir biežais atsauces aspekts, taču tiešais mitoloģiskais stāstījums ir reti vērojams.

²Randall J.G. *Mistresses' Pseudonyms in Latin Elegy*. Liverpool: Liverpool Classical Monthly 4.2, 1979, pp.27-35.

³James S.L. *Learned Girls and Male Persuasion: Gender and Reading in Roman Love Elegy*. Berkeley: University of California Press, 2003, pp.37-41.

⁴James S.L. *Op.cit.*, pp.71-107.

⁵Fitzgerald W. *Slavery and the Roman Literary Imagination*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, pp.72-77.

⁶Gibson R.K. *Love Elegy. A Companion to Latin Literature*. Malden: Blackwell Publishing Ltd, 2005, p.171.

Dzejoļi parasti ir īsi un neietver pārdomatos ierāmēšanas paņēmienus, kurus izmantoja Kallimahs vai Filēts.

Hellēnisma kanonu veidotājiem bija izaicinājums dēvēt grieķu elēģiju kā īsto žanru⁷. Romiešu elēģijas skatījumā divi dzejnieki no Kolofonas bija šī procesa nozīmīga daļa. Mimnerms pieder pie 7. gs. p.m.ē. un viņa darbi turpina eksistēt tikai vēlāko rakstnieku citētajos fragmentos. Šie fragmenti atklāj, ka viņš krāja savas elēģijas un veltīja tās hetērai, vārdā Nanno. Iespējams, viņš sniedza paraugu savam tautietim Antimaham, kas 5. gs. beigās arī nosauca elēģisko poēmu savas mīļākās, Lidijas, vārdā. Abi dzejnieki bieži ir minēti kopā, kā, piemēram, elēģiskajā poēmā *Leontium*, ko sarakstīja aptuveni 330. g. p.m.ē. Hermesianakts no Kolofonas un ko viņš arī nosauca savas mīļākās vārdā. Tā jau bija tikpat kā mīlas elēģijas tradīcija, izveidota vienā grieķu pilsētā⁸.

Poēmā *Leontium*⁹, līdzīgi Kallimaha un Filēta elēģijām, mitoloģiskie mīlas stāsti izklāstīti galvenokārt trešajā personā, taču saistoši ir poēmas trešās un pēdējās grāmatās fragmenti, kas sniedz tādu dzejnieku un filozofu katalogu, kas cieta no mīlas mokām. Šeit Hermesianakts min trīs elēģiju dzejniekus, Mimnermu, Antimahu un Filētu. Būtiski ir tas, ka Hermesianakts atzīst Mimnermu par elēģiskās dzejas izgudrotāju, atsaucoties uz viņa mīlas slimību, kas efektīvi definē elēģiju kā mīlas dzeju. Katalogā šie trīs elēģiju dzejnieki tiek minēti līdz ar citiem, kas pārstāv tādus žanrus kā epika, lirika un tragēdija. Tādējādi tas nozīmē, ka elēģija tiek uzskatīta par patstāvīgo žanru.

Hermesianakts saista ar elēģijas žanru tādus elementus kā mīlētāja uzticība vienai sievietei, kuru viņš nosauc un kura pati ir izglītota, bet kurai ir zemāks un, iespējams, ārzemju sociālais statuss, un kura, iespējams, nav pastāvīga savā mīlestībā; tendence izslēgt homoseksuālos tematus; tendence izslēgt militāros un pilsoniskos tematus; mīlētāja sērošana par mīļāko¹⁰. Tādējādi skatījums uz elēģiju, ko pārstāv Hermesianakts, sāk atgādināt kanonisko romiešu elēģiju.

Hermesianakta grieķu elēģijas izklāstam bijusi zināma ietekme uz romiešu elēģijas veidošanos, iespējams, pateicoties grieķu dzejniekam un kritiķim Parfenijam no Nikejas, kas

⁷ Farrell J. Calling out the Greeks: Dynamics of the Elegiac Canon. *A Companion to Roman Love Elegy*. Chichester, West Sussex, England: Wiley-Blackwell, 2012, p.14.

⁸ Spanoudakis K. Poets and Telchines in Callimachus' *Aetia*-Prologue. *Mnemosyne* 54. Leiden: Brill, 2001, pp.425-441.

⁹ Tālākās teorētiskās atziņas atsaucas uz *Leontium* fragmentu tekstvietām, kas ņemtas no izdevuma Powell J.U. *Collectanea Alexandrina. Reliquiae minores poetarum Graecorum aetatis Ptolemaicae 323-146 A.C.* Oxford: Oxford University Press, 1925.

¹⁰ Farrell J. *Op.cit.*, p.16.

pats sarakstīja elēģiju *Arete* trīs grāmatās, kurā viņš apraudāja savu mirušo sievu¹¹, un kas veltījis darbu *περὶ ἐρωτικῶν παθημάτων* (par mīlas ciešanām) nevienam citam kā Gallam, pirmajam no kanoniskajiem romiešu elēģiju dzejniekiem. Tomēr jebkurā gadījumā šis skatījums bija būtisks attiecībā gan uz to, ko žanrs ietvēra, gan uz to, ko izslēdza. Pirmkārt un galvenokārt, romiešu dzejnieks tēlo sevi kā apsēsto ar vienu sievieti¹². Citas sievietes tiek ņemtas vērā kā greizsirdības simboli no *domina* puses, kā daļa no dzejnieka mēģinājuma izārstēt viņa kaislību, vai vienīgi kā nejauši pārkāpumi. Zēni parādās ļoti reti kā mīlestības objekti, kas kalpo par papildinājumu galvenajām attiecībām, kā mēdz būt grieķu romānā. Sieviete, ar kuru ir apsēsts dzejnieks, ir kurtizāne ar nepilsoņa statusu, kas savukārt liek mīlētājam uztraukties par sāncenšiem.

Nāves temats arī ir plaši vērojams romiešu elēģijā. Propercijs tuvu pirmās grāmatas beigām paredz nākotni, kurā viņš apraudās Kintiju vai viņa apraudās viņu; un ceturtajā grāmatā viņš piepilda šo pareģojumu, veltot veselu dzejoli sapnim, kurā Kintija, mirusi un apglabāta, parādās viņam no aizkapa dzīves. Ovidija *Amores* otrās grāmatas sestais dzejolis ir komiskas žēlabas par Korinnas papagaiļa nāvi (atsaucoties uz Lesbijas zvirbuli Katulla otrajā un trešajā dzejolī) un trešās grāmatas devītais dzejolis ir aizkustinošas žēlabas par Tibulla nāvi.

Hermesianakta militārās elēģijas izslēgšana no viņa grieķu elēģijas izklāsta ir atspoguļota romiešu elēģiju dzejnieku noraidījumā no militāriem tematiem līdztekus kareivja dzīvei un visam, kas ar to saistīts. Elēģiju dzejnieka skatījumā militārā dzeja ir episkā dzeja un attiecības starp abiem parasti tika uzskatītas par antitētiskām. Tāda ir jēga pirmās grāmatas devītajā dzejolī, kurā Propercijs atzīst, ka Mimnerms ir labāks sabiedrotais tiem, kas mīl, nekā Homērs. Šī antipātija, protams, attiecas arī uz militāro dienestu. Propercijs ir vairāk gatavs apgalvot, ka mīlestība ir pārāka par kareivja dzīvi saskaņā ar paša kareivja noteikumiem. Tādējādi *militia amoris* temats, saistīts ar kareivi mīlas armijā¹³, ir izsmalcināts salīdzinājums, ko Ovidijs apzīmē pat asprātīgāk un plašāk: *militat omnis amans* (Ovidius. *Amores*. 1.9.1: katrs mīlētājs ir kareivis).

Šie elementi ir sastopami arī romiešu dzejniekiem, kas bija pazīstami pirms Kvintiliāna minētajiem dzejniekiem romiešu elēģiskajā kanonā. Zīmīgi ir tas, ka gan Propercijs, gan Ovidijs atzīst visus šos dzejniekus par elēģijas priekštečiem. Tas, ka Propercijs dēvē Varronu, Katullu, Kalvu, Gallu un sevi pašu par Romas lielākajiem mīlas dzejniekiem, izskatās kā

¹¹ Lightfoot J. *Parthenius of Nicaea: Extant works edited with introduction and commentary*. Oxford: Oxford University Press, 1999, pp.31-34.

¹² Gibson R.K. *Op.cit.*, p.160.

¹³ Murgatroyd P. *Militia amoris and the Roman elegists*. *Latomus* 34, 1975, pp.59-79.

pirmais mēģinājums sevis paša kanonizācijā¹⁴. Līdzīgi Ovidijs iedomājas mirušo Tibullu ieņemot savu vietu līdzās Kalvam, Katullam un Gallam mīlētāja elīzijā¹⁵. Abas šīs poēmas ir sarakstītas gandrīz vienā un tajā pašā laikā: Propercijs rakstījis īsi pirms un Ovidijs īsi pēc Vergilija un Tibulla nāves 19. g. p.m.ē.. Šis fakts palīdz izskaidrot dažas atšķirības starp abiem dzejniekiem, bet kopumā tie atspoguļo līdzīgus aspektus žanra vēsturē, kā tika uzskatīts tajā laikā.

Tātad, ņemot vērā Kvintiliāna grieķu un romiešu kanonus, var secināt, ka abi žanri ir diezgan atšķirīgi un ka Propercijs un Ovidijs apsteidz Kvintiliānu, pielīdzinot Kallimahu un Filētu grieķu kanonam un Gallu, Tibullu, Properciju un Ovidiju romiešu kanonam. Savukārt, noteicot grieķu elēģijas pirmā kanona acīmredzamo ietekmi uz romiešu dzejniekiem 1. gs. p.m.ē., ir atklāts, kā Propercijs un Ovidijs apzinās arī romiešu pirmo kanonu, kas liecina par šo ietekmi. Pēc visa spriežot, kanoniskā romiešu elēģija attīstījusies abu šo grieķu tradīciju ietekmē.

---

¹⁴ Propertius. 2.34.85-94.

¹⁵ Ovidius. *Amores*. 3.9.59-66.

2. MĪLAS SLIMĪBA FILOZOFU UN DZEJNIEKU SKATĪJUMĀ

Romiešu mīlas elēģija ir ļoti atkarīga no kaislībām: bez mīlestības, dusmām, greizsirdības, līdzjūtības un bailēm elēģija vispār nevarētu pastāvēt. Propercija un Ovidija dzeja seko dzejnieka, mīlākās, sāncensu un draugu sarežģītajām attiecībām, kā arī to atšķirīgajām simpātijām un cīņai par uzmanību, tādējādi sniedzot izklāstu, kas uzsver ne tikai konkrēto iesaistīto tēlu vēsturi, bet arī to uzskatus par viens otra motīviem un nodomiem.

Kaislības tāpat ir bijušas uzmanības centrā filozofiskajām skolām, it īpaši stoīkiem un epikūriešiem. Hellēnistiskās skolas pievērsās kaislību spējai iznīcināt cilvēka dzīvi un likt šķēršļus laimei. Viņi ir domājuši, ka jāatbrīvojas no nesaprātīgajām kaislībām, lai sasniegtu mieru. Stoīku skatījumā tas nozīmēja visu kaislību iznīdēšanu. Epikūrieši galveno uzmanību ir veltījuši bailēm no nāves, kaut arī ne pilnībā, kā rāda Lukrēcija kritika par romantisko mīlestību. Abas skolas pievērsās terapeitiskam argumentam kā ārstēšanas veidam no tā, ko viņi uzskatīja par dvēseles slimību.

Lai gan abas pieejas mīlestībai, pakļautajai kaislībām, būtībā ir pretējas, mīlētāja filozofiskajiem un elēģiskajiem raksturojumiem pastāv virkne kopīgu iezīmju. Cita starpā vienā no viņu iecienītākajiem motīviem elēģiju dzejnieki raksturo mīlestību kā slimību, tā saucamo analogiju hellēnistiskajam terapeitiskajam argumentam.

Lukrēcija mīlestības diskusija sākas didaktiskās poēmas *De Rerum Natura* (par lietu dabu) ceturtās grāmatas beigās. Iemīlēšanās ir raksturota kā fizisks un psiholoģisks posts: briesmīga kaislība (*dira libido*) noved pie sāpīgām beigām, un no turienes draudīgi pie baidītu pilnajām raizēm (*frigida cura*). Mīlētāja dzīve paiet neproduktīvi, nevērtīgi, pēc kāda cita gribas, un viņa nauda tiek izšķiesta Austrumu rotājumiem, piemēram, smaržām un zīdaiņiem apģērbiem. Taču tas viss ir vērtīgi. Viņa mīlestības objektam ir neīstenoti trūkumi, no kuriem viņš vēlāk cietīs. Viņa būs neuzticīga, divkosīgi runās par viņu un flirtēs ar citiem vīriešiem. Viņš raudās, palicis ārpus savas kundzes aizslēgtajām durvīm un kļūs par citu vīru izsmiekla objektu. Lukrēcijijs sagaida, ka viņa lasītājs šo notikumu gaitu redzēs kā acīmredzami postošu, un tāpēc cer atrunāt viņu no romantiskās mīlestības.

Elēģiskais mīlētājs, tāpat kā mīlētājs, ko apraksta Lukrēcijijs, iekrīt tieši tajās pašās lamatās. Viņaprāt, mīlas dzejnieks ir izslēgts no sabiedriskās dzīves, atteicies no politiskās karjeras savas kundzes un mīlas dzejas dēļ. Viņš vienmēr cīnās, lai saglabātu savu laimi, jo viņa kundze alkst pēc dārgām dāvanām un ceļojumiem, ko viņa bagātais sāncensis var piedāvāt. Kundzei ir trūkumi, kurus mīlētājs var arī nepamanīt, un viņš bieži apsūdz viņu neuzticībā. Viņš pavada daudzas naktis ārpus viņas mājas un zaudē savus draugus, kā arī stāvokli sabiedrībā kopumā.

Un tomēr ir redzamas citas mazāk pazemojošās mīlētāja kaislības īpašības, kā, piemēram, viņa cerība uz mīlestību. Viņš alkst pēc savas kundzes uzticības un pieticības, ko neietekmē citu vīriešu uzmanība. Viņa visdziļākā vēlme ir, lai viņu mīlestība būtu abpusēja un sevišķa un lai viņus vienotu gan mīlestība, gan nāve. Elēģiskā kundze nav pilnīgi šo cerību un vēlmju necienīga: viņas skaistums ir nepārspējams un viņa ir mācīta, rakstot dzeju un spēlējot liru. Šie elēģiskās mīlestības pozitīvie aspekti, domājams, atbalsta mīlētāju un izskaidro viņa lēmumu neiznīcināt mīlestību pilnībā, kā to gribētu filozofi.

Dažas no šīm līdzībām izriet no Katulla ietekmes uz Lukrēcija raksturojumu¹⁶, bet izšķirošais šeit nav cēloņsakarības jautājums par to, kurš kuru ir ietekmējis. Šeit liela nozīme ir kopīgām raizēm par mīlestību, izplatītām tā laika kultūrā, kā arī atšķirīgām un pretējām pieejām to risinājumam. Kamēr mīlas elēģiju dzejnieki veido diskusiju par mīlestības postošajām sekām saskaņā ar pašiem filozofiem, viņi atšķiras no Lukrēcija un Cicerona ar savu stāvokļa pieņemšanu un izteikti poētiskiem veidiem, ar kuriem viņi tiek galā.

Viena no postošākajām mīlestības sekām ir neatkarības zaudēšana attiecībās un reputācijas zaudēšana ārpus tām¹⁷. Lukrēcijaprāt, tas ir tāpēc, ka mīlētājs ir pilnīgi savas kundzes rīcībā un viņam vairs nav laika sekot līdzī pienākumiem attiecībā uz draugiem un valsti. Tādējādi viņa reputācija saslimst, tāpat kā viņš.

Propertius un Ovidijs apraksta mīlētāju verdzību, savus draugus un sevi pašus, un abu dzejnieku mīlētāji izvēlas atteikties no politiskās dzīves un cienījamā stāvokļa. Propertija mīlētājs, atteicies no ceļojuma ar acīmredzamu politisku labumu, secina, ka viņš dod priekšroku mīlestībai pār armiju¹⁸. Mīlētājs iedomājas sevi likteņa un laimes žēlastībā un izliekas par lēnprātīgu. Viņš vaino ārējos spēkus, it kā neapzinoties savu lomu emocionālās pārmērības radīšanā. Tādējādi viņa attieksme ir pretrunā ar filozofisko skatījumu, kas cilvēku uzskata par atbildīgu par viņa emocionālo stāvokli. Tomēr gan militārā metafora, gan apgalvojums par piederību lielai citu cilvēku grupai, kas veltīta mīlestībai, pasludina viņa izvēli par labu. Propertija mīlētājs atsaucas uz Kintijas nevaldāmo raksturu, tādējādi attaisnojot savu neiesaistīšanos. Kaut arī mīlētāja lēmums rakstīt mīlas dzeju pats par sevi ir šķērslis, zīmīgi ir tas, ka viņš nošķir Kintijas slikto raksturu kā cēloni. Propertija mīlētājs neuzskata savas kundzes likstas par nepatīkamām. Šķēršļi patiesībā ir pamudinājums mīlēt,

---

¹⁶ Brown R.D. *Lucretius on Love and Sex: A Commentary on De Rerum Natura IV, 1030-1287 with Prolegomena, Text, and Translation. Columbia Studies in the Classical Tradition XV*. Leiden: Brill, 1987, pp.139-143.

¹⁷ Lucretius. *De Rerum Natura*. 4.1122-3.

¹⁸ Propertius. 1.6.25-30.

pat ja tos nodrošina sāncensis¹⁹. Tas, ko varētu uzskatīt par Kintijas rakstura trūkumu, mīlētājiem ir lielākais vilinājums tiekties pēc mīlestības.

Mīlētāja tieksme nepamanīt savas kundzes trūkumus saskan ar filozofisko uzskatu. Lukrēcijaprāt, savas vēlmes dēļ mīlētājs nesaskata mīļākās kļūdas un piešķir viņai īpašības, kas viņai patiesībā nepiemīt²⁰.

Cicerons uzsver šo aklumu plašākā nozīmē, jo stoiķu skatījumā slimo cilvēku (šīnī gadījumā ne tikai iemīlējušos cilvēku) maldina ne tikai trūkumi, bet arī situācija kopumā²¹. Tāpat Cicerons saka, ka stoiķi uzsver šīs pārliecības nelokāmību, kamēr Lukrēcijam norāda ar leksēmu *primum* (vispirms), ka ilūzija pāries. Varētu šķist, ka Propercijam vēlas rīkoties abējādi. Savu attiecību beigās ar Kintiju mīlētājs apzinās savu iepriekšējo aizmiršanu²². Tomēr pat reālāks skatījums uz meiteni ne vienmēr ir pietiekams, lai iznīcinātu mīlestību. Lai gan Propercija mīlētājs apgalvo, ka ir redzējis gaismu šajā dzejolī, viņa ieilgušais naidīgums pret Kintiju jau nākamajā elēģijā izdod spēcīgās jūtas, kas viņam joprojām ir. Kundzes spēles, sliktais raksturs un neuzticība, kurai vajadzētu būt atbaidošai, patiesībā padara viņu vēlāmāku savam mīlētājam.

Pēdējā atbilstība starp elēģisko un filozofisko atveidojumu ir mīlētāja izsmiešana. Lukrēcijam tie, kas izzobo, lai arī viņi to neapzinās, ir tādu pašu slimību upuri²³. Šie nomocītie vīrieši viens otru ķircina un pamudina uz mīlas varoņdarbiem. Tiem nav raksturīgas nedz augstas morāles īpašības, nedz saprātība savā izsmiešanā. Jebkurā gadījumā viņi mēģina iesaistīt citus savās darbībās.

Arī elēģiskais mīlētājs bieži tiek pakļauts izsmiešanai no citiem. Elēģijā cilvēks, kas izzobo, pats nav iemīlējis, vismaz pagaidām nav. Daudz zīmīgāk ir tas, ka mīlētājs atbild uz izsmieklu: ar triumfējošo leksēmu *tu quoque* (tu arī) viņš nosoda un brīdina savu kritiķi²⁴. Šādi tiek pausta Erota atreibība. To cilvēku, kas kritiski vērtē mīlestību vai mēģina to ignorēt, piemeklēs izsmiekla objekta liktenis.

Filozofi salīdzina mīlestību ar slimību, jo uzskata, ka tai ir nepieciešama ārstēšana, ko var sniegt tikai filozofija. Tas izpaudās terapeitisku argumentu veidā. Terapija ir paredzēta, lai atvieglotu emociju cietušā cilvēka slimību, kā to dara psihoterapija, izņemot to, ka terapeitisko argumentu vietā tiek izmantoti filozofiskie. Argumenti, kas novērš satraucošās

---

¹⁹ Cohen D. The Augustan Law on Adultery: The Social and Cultural Context. *The Family in Italy from Antiquity to the Present*. New Haven: Yale University Press, 1991, p.121.

²⁰ Lucretius. *De Rerum Natura*. 4.1149-54.

²¹ Cicero. *Tusculanae Disputationes*. IV.xi.26.

²² Propertius. 3.24.5-6.

²³ Lucretius. *De Rerum Natura*. 4.1157-9.

²⁴ Propertius. 1.9.1-4.

emocijas, tiek raksturoti kā ārstniecības līdzekļi vai zāles, un tiek teikts, ka kaislības ir izņemtas vai piededzinātas no ķermeņa.

Lukrēcijam un Cicerona darbā *Tusculanae Disputationes* (Tuskulānas sarunas) ir atveidots šis medicīniskās līdzības attīstītais lietojums. Lukrēcija medus karotes tēls varbūt ir pazīstamākais piemērs filozofijas medicīnisko tēlu piesavināšanai un pārejai no fizioloģiskās valodas uz psiholoģisko valodu²⁵. Bet iztirzājums ceturtajā grāmatā norāda vairākus mīlas slimības aspektus²⁶. Pirmkārt, mīlētāja sāpes ir līdzīgas čūlai (*ulcus*) vai brūcei (*vulnus*), vai sasitumam (*ictus*). Viņa vēlme nav remdināma un tiek salīdzināta ar nemirstošu liesmu vai slāpēm. Viņš piedzīvo divus pretējus noskaņojumus. Viens ir pasīvs un nelaimīgs, un to raksturo tādas leksēmas kā *cura* (bažas), *miser* (nelaimīgs), *dolor* (sāpes), *vinctus* (iekalts važās). Otrais ir aktīvāks un mežonīgāks, un to apzīmē ar tādām leksēmām kā *insania* (neprāts), *demens* (ārprātīgs), *rabies* (trakums) un *furor* (trakums)²⁷. Mīlētājs, atrodoties otrā noskaņojuma ietekmē, tiek raksturots arī kā pazudis, burtiski klīstošs (*errans* jeb *vagans*).

Cicerons arī velk paralēli starp medicīnu un filozofiju *Tusculanae Disputationes* trešās grāmatas sākumā un visā ceturtajā grāmatā. Jautājot, vai ir ārstēšana tiem, kuri izrāda prāta slimību, viņš arī runā par pakļaušanos, kurā iekritis mīlētājs, un par iepriekšminētajām pasīvajām īpašībām. Tāpat viņš atklāj fiziskos simptomus: balss drebēs, sejas krāsa būs bāla vai dzeltena, un elpu kļūst grūti ievilkt. Acīs arī var būt asarojošas. Cicerons sniedz ļoti izsmeļošu fizisko simptomu sarakstu, lai gan viņš nepiemin svāra zudumu - traucējumu, kuram mīlas slimais cilvēks parasti ir pakļauts.

Mīlētājiem rodas arī degoša karstuma vai liesmas sajūta, ko nevar mazināt. Lukrēcijam saka, ka viņi nesaprātīgi domā, ka to var novērst, lai viņi varētu atdzist savu kaislību. Bet patiesībā jo vairāk viņiem ir, jo vairāk viņi vēlas²⁸. Jebkura atbrīvošana no dedzināšanas ir tikai īslaicīga²⁹, un trakums (*rabies* un *furor*) nomāc mīlētāju tā, ka viņš nespēj atrast atvieglojumu.

Daži no šiem simptomiem ir daļa no daudz vecākas mīlas leksikas, kur tiem nebija īpaša sakara ar slimību. Piemēram, brūce, protams, ir saistīta arī ar armiju un medībām, kas joprojām dominē Lukrēcijam un elēģiju dzejniekiem. Piemēram, asiņainā tēlā Lukrēcijam raksturo mīlētāja brūces, gūtas no Venēras, kā ienaidnieka triecienu³⁰. Savukārt elēģiju

²⁵ Lucretius. *De Rerum Natura*. 1.936-50.

²⁶ Lucretius. *De Rerum Natura*. 4.1030-287.

²⁷ Ruth R.C. Love as Illness: Poets and Philosophers on Romantic Love. *The Classical Journal* 101.

Natchtoches: CAMWS, 2006, p.281.

²⁸ Lucretius. *De Rerum Natura*. 4.1086-90.

²⁹ Lucretius. *De Rerum Natura*. 4.1115-20.

³⁰ Lucretius. *De Rerum Natura*. 4.1048-52.

dzejniekiem brūces var rasties no Erota bultām vai arī no mīlas cīņas. Bet brūces iegūst citu nozīmi, ja tās novieto tuvu citiem vārdiem, kas apzīmē slimību.

Fiziskiem un emocionāliem simptomiem ir bagāts mīlētāja raksturojums Propercija dzejolī, kurā tiek atveidota mīlētāja un Kintijas attiecību agrīnā vēsture brīdinājuma veidā Gallam, kurš izrādīja interesi par Kintiju. Tajā ir minētas kaites, no kurām cieta pats Propercija mīlētājs un kuras, viņaprāt, tagad ir Gallam³¹. Veselības pasliktināšanās, ko mīlētājs paredz, ka piedzīvos Galls, ietver neprātu, dedzināšanu, bezmiegu, drebuļus, asaras, bailes, priekšlaicīgu grumbu veidošanos, dezorientāciju, runas zudumu, bālu sejas krāsu un svara zudumu. Simptomu klāsts pārsniedz tos, kurus aprakstījis Lukrēcijs vai Cicerons, un rada iespaidu par patiešām novājinošu emocionālo un fizisko stāvokli. Viens īpaši postošs mīlestības iznākums ir dezorientācija vai amnēzija: mīlētājs nezina, kas viņš ir un kur atrodas, un nevarēs izteikt savas domas. Par šo identitātes zaudēšanu vēl vairāk liecina veids, kā tiek izteikts viņa samazinātais svars: viņš ir *nullus* (nekas) visā ķermenī.

Izzinot divas pieejas mīlestības jēdzienam, var secināt, ka tāpat kā filozofi, arī elēģiskais mīlētājs skaidri uztver mīlestību kā slimību. Viņš nepavisam nav akls, lai saskatītu savu stāvokli, un viņš tam ir cieši pieskaņojies, kā to apliecina detaļu bagātība. Tāpat viņš dziļi apzinās sava stāvokļa nozīmi: viņš atpazīst tā simptomus un saprot prognozi. Protams, metafora netiek lietota tieši tādā pašā veidā: tā kā filozofi uzņemas ārsta lomu, dzejnieki piešķir balsi tam, kurš cieš no šīs slimības. Vēl svarīgāk ir tas, ka dzejnieki cildina tieši to, ko kritizē filozofi. Viņi izbauda tās pašas detaļas, kuras filozofi raksturo kā ļaunumu, vienlaikus atzīstot mīlestības kaitīgo ietekmi. Elēģiskie mīlētāji izmanto savu kaislību citam mērķim. Tādējādi tas, ko filozofi atspēko, dzejnieki tieši otrādi pieņem un tam pat tiek piešķirta vilinoša pievilcība.

3. VERDZĪBA UN ARMĪJA ROMIEŠU MĪLAS ELĒĢIJĀ

3.1. Mīlas verdzība

Tā var būt plaši izplatīta parādība, ka iemīlējušies cilvēki uzskata sevi par zaudējušiem kontroli. Dažādas kultūras lieto metaforas, lai aprakstītu šo sajūtu. Romiešu elēģiju dzejnieku skatījumā kontroles zaudēšana bieži tiek interpretēta kā metaforiska verdzība. Vārds *domina*, viens no pamatvārdiem, kurā elēģiskais mīlētājs nosauc savu draudzeni, burtiski nozīmē “kundze”. Iespējams, ka vārds *domina* nozīmē kaut ko, kas tik ļoti neatšķiras no *matrona*, t.i., sievietes, kas ir mājas saimniece, bet tas tā nav jau kādu laiku, jo tā sākotnējā nozīme ir sieviete, kurai pieder vergi³².

Šis tēls atbilst elēģijas tendencei kopumā, kas pastāvīgi liek spēcīgam vīrietim dažādos apstākļos pakļauties savai cietsirdīgajai un nevērīgajai draudzenei. Tā kā situācija elēģijā ir literāra konstrukcija, ir grūti droši runāt par mīlētāja un *puella* relatīvo statusu, taču paši dzejnieki bija augstākās kārtas pārstāvji, neapšaubāmi arī elites pārstāvji. Attiecībā uz viņu draudzenēm jautājums vēl paliek atklāts: bija izmantoti citu augstākās kārtas romiešu sievu, neprecētu vai precētu brīvo sieviešu un netikļu tēli, jo pati dzeja šajā jautājumā ir pieticīga, apzināti apvienojot dažādu sieviešu kārtu leksiku.

Tas, protams, ir iespējams, bet ticamāk, ka elēģiskais mīlētājs, neskatoties uz visu savu tikumiskās nabadzības šķietamību, ir piederējis pie daudz augstākā sociāla slāņa nekā viņa mīlākā. Tātad, lai cik spilgti attēlota, pakļaušanās liekulība ir vislabāk saprotama kā liekulība, iespēja elēģiskajam mīlētājam tēlot mazāk spēcīgu vīru, nekā viņš patiesībā ir. Šajā ziņā varētu salīdzināt dzejnieka priekšstatu par sevi kā par kareivi, kas viņam ļauj piesavināties dažus elementus no militārās dzīves un noraidīt citus. Šī dažādu personību pielaikošana ir atkārtota iezīme dzejnieka attiecībās ar kundzi un dzeju.

Bet atšķirībā no *militia amoris* metafora *servitium amoris* papildina ne tikai stāstījuma dažādību, jo, ja vien elēģiskās kundzes nebūtu netikles, kas dzīvo iztikas līmenī, viņām neizbēgami būs kāda teikšana, pie kā viņi pavadīja laiku; tikai tad, ja viņas pašas būtu verdzenes, pēc romiešu domām, viņām vispār nebūtu izvēles, kur dāvāt savu labvēlību. Tādējādi situācijā, kurā *domina* pieder visa vara, elēģiskā mīlētāja paranoiskā personība palielina atteikuma iespēju, lai arī cik ierobežota vai neiespējama tā būtu.

Ir vēl viena iespējamība, kas slēpjas aiz kundzes paverdzināšanas maskas: romiešu dzejnieki savu māksliniecisko jaunradi dažreiz uztver kā spēli, dažreiz kā darbu. Tā kā darbs

---

³¹ Propertius. 1.5.11-30.

³² Lilja S. The Roman Elegists' Attitude to Women. *Annales Academiae Scientiarum Fennicae 135.1*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1965, pp.81-86.

senajā pasaulē gandrīz pilnībā attiecās uz vergu slāņiem, jebkura metafora par darbu vai pūļu tērēšanu, romiešuprāt, netieši norāda uz sava veida verdzību un jebkura statusa samazināšana norāda uz sievišķību. Pētnieki ir parādījuši, kā elēģiju dzejnieku atsauces uz attiecībām ar savām kundzēm var nozīmēt arī dzejas grāmatas sastādīšanas procesu³³. Cīņa ar draudzeni var nozīmēt arī cīņu par pareizo frāzi; mīļākās skaistums var liecināt par kompozīcijas kvalitāti; rakstīšanas piespiešanu var uzskatīt par visaptverošajām mīlas attiecībām, kurās vissvarīgākais ir grūta un neatrisināma tēma, un to var uzskatīt par sava veida verdzību.

Tomēr aiz šādiem aspektiem slēpjas galvenais apstāklis: elēģiskajā dzejā galvenā uzmanība ir pievērsta visu mīlas attiecību kāpumiem un kritumiem vai vismaz vienlaikus tikai vieniem³⁴. Kā zināms stāstījuma teorētiķiem, kāpumi mēdz būt mazāk interesanti nekā kritumi; kad mīlētāji dzīvo laimīgi, viņu stāsts ir beidzies. Kundze, kas pārmaiņus sanikno un apbur, piedāvā tādu neparedzamu rīcību, kas stāstījumu padara pārlicinošu³⁵. Īsto vergu īpašnieku rīcība, visticamāk, šķiet līdzīgi neskaidra, pat neizdibināma tiem, kas viņiem kalpo. Tātad stāstījuma līmenī patvaļīgā *domina* rada ideālu bloķējošu tēlu³⁶.

Bieži tiek atzīmēts, ka verdzības tēli ir visizplatītākie un visspilgtākie Propercija elēģijās³⁷, tāpēc lielākā daļa piemēru atrodama viņa dzejā. Elēģiju dzejnieku izmantotā leksika ir mazāk daudzveidīga nekā mērķi, kādiem viņi to lieto, piemēram, *domina*, *servus* (vergs), *servitium*, *servire* (būt vergam). Dažreiz elēģiju dzejnieki runā par sevi kā par vergiem, dažreiz par savām draudzenēm kā par kundzēm, dažreiz par verdzību kopumā un dažreiz par pazemojošajiem uzdevumiem, kas viņiem jāveic, par sodiem, no kuriem viņi baidās, cieš vai kurus ir pelnījuši. Ir daudz gadījuma rakstura atsauču, kuras, šķiet, vienkārši pieņem, ka mīlētājs ir paverdzināts, taču sniedz maz skaidrojumu par to. Nedaudz interesantāki ir fragmenti, kas norāda uz to, ka *servitium* tiek pārnesta no vienas kundzes uz otru³⁸ vai apgalvo, ka mīlētājs ir pieradis pie verdzības kopumā³⁹. Tas skaidri norāda, ka mīlētājam ir grūti iedomāties situāciju, kurā viņš nebūtu nonācis vienā vai otrā verdzībā.

---

³³ Fulkerson L. *Servitium amoris: the interplay of dominance, gender and poetry. The Cambridge Companion to Latin Love Elegy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2013, p.181.

³⁴ Luck G. *The Latin Love Elegy.* London: Methuen, 1959, p.166.

³⁵ Connolly J. *Asymptotes of Pleasure: Thoughts on the Nature of Roman Erotic Elegy. Arethusa 33.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2000, p.75.

³⁶ Veyne P. *Roman Erotic Elegy: Love, Poetry, and the West.* Chicago: University of Chicago Press, 1988, p.138.

³⁷ Copley F.O. *Servitium Amoris in the Roman elegists. Transactions of the American Philological Association 78.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1947, p.297.

³⁸ Propertius. 1.12.17-18.

³⁹ Propertius. 2.4.45-50.

Noteikta uzvedība tieši vai netieši tiek apzīmēta kā verdziska: visu nakti stāvēt pie *puella* durvīm un bieži vien dziedot mīlas dziesmu pie aizvērtām durvīm⁴⁰, skūpstot *puella* kājas⁴¹ un uzņemot sitienus. Lai gan varētu domāt, ka šāda uzvedība apzīmē pilnīgi normālu pāra mijiedarbību, romieši to būtu uzskatījuši par piemērotu vergiem, nevis brīvajiem.

Mīlētājs laiku pa laikam pārdomā savas verdzības izcelsmi un pieņem, ka viņu ir sagūstījis vai nu pats Amors, vai arī *puella*⁴². Militārā darbība bija viens no galvenajiem veidiem, kā jauni vergi ienāca romiešu pasaulē, tāpēc savas sagūstīšanas atveidojumā Propercijs ir reālistisks, un Amora uzkāpšana uz mīlētāju ir vairāk piemērota ieslodzītajiem nekā vergiem.

Visbeidzot, elēģiju dzejnieki dažreiz izseko *seruitium amoris* ģenealoģiju, piedēvējot tai mitoloģisko izcelsmi. Divi vispārzināmie piemēri ir Apollons, kas bija tik ļoti iemīlējis Admetā, ka viņš strādāja laukos priekš viņa⁴³ un Herkules, kas bija tik ļoti iemīlējis Omfalē, ka viņš labprāt gaidīja viņu⁴⁴. Bet atkal, kaut arī šie stāsti literārajos darbos parādās agrāk nekā elēģijā, viņu iepriekšējie iemiesojumi mēdz pievērst uzmanību uz neatbilstību, nevis uz verdzības postošo raksturu⁴⁵.

3.2. Mīlas armija

Romiešu vīrišķā personība bija orientēta uz militāro darbību, kā tas, iespējams, visspilgtāk parādīts vārdā *uirtus* (tikumība), kas nozīmē īpaši vīrišķīgu tikumu, drosmi un varonību, kuras pamatā ir vīrietis (*uir*). Jebkurš lēmums nepiedalīties Romas impērijas ekspansijā caur militāro dienestu tika uzskatīta par nespēju atbalstīt kultūras vērtības, un to viegli varēja interpretēt kā atteikšanos no uzticības valstij. Romiešu elēģiju dzejnieku uzskats, ka viņi bija drīzāk Amora, nevis Romas kareivji, bija paša *Romanitas* - romiešu ideālu - noraidīšana, proti, *Romanitas*, ko veicināja topošais princips Augusts⁴⁶.

Mīlestības un armijas savijumam grieķu un romiešu literatūrā ir gara vēsture, kuras pirmsākumi ir atrodamī Homēra dzejā. Savukārt šīs metaforas tālākie attīstības posmi skar Sapfo dzeju, grieķu drāmu, hellēnisma dzejnieku daiļradi un agrīno Romas republikas literatūru, un, visbeidzot, pirmajā gadsimtā p.m.ē. romiešu mīlas elēģiju⁴⁷. Propercija un

---

⁴⁰ Propertius. 2.17.

⁴¹ Ovidius. *Ars Amatoria*. 2.531-4.

⁴² Propertius. 1.1.1-4.

⁴³ Whitaker R. *Myth and Personal Experience in Roman Love-Elegy: a Study in Poetic Technique*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1983, pp.79-83.

⁴⁴ Ovidius. *Ars Amatoria*. 2.221-2.

⁴⁵ Copley F.O. *Op.cit.*, pp.285-188.

⁴⁶ Davis P.J. Ovid's Amores: A Political Reading. *Classical Philology* 94. Chicago: The University of Chicago Press, 1999, pp.438-442.

⁴⁷ Gale M.R. Propertius 2.7: Militia Amoris and the Ironies of Elegy. *The Journal of Roman Studies* 87. Cambridge: Cambridge University Press, 1997, pp.78-79.

Ovidija militārā tēlainība mīlas dzejā pārtapa par ilgstošu metaforu ar vairākiem tematiskiem variantiem. Viens šāds variants atveido pašu mīlestību kā armiju un mīlēšanos kā kauju, kurā Amors vai *puella* ir karavadonis un mīlētājs ir kareivis. Citā variantā mīlestība tiek pretstatīta militārajai darbībai, dažkārt kā karjeras vai dzīvesveida izvēle, kas bieži vien ir saistīta ar dzejnieka amata vai žanra izvēli. Trešais variants pirmos divus apvieno caur triumfa tēlu - mīlētāja sakāvē mīlestības dēļ vai mīlētāja triumfā pār savu meiteni. Dažkārt metaforas *militia amoris* un *servitium amoris* pārklājas, kā tas ir norādīts Kintijas mīlētāja sagūstīšanas ainā, kur gūsts un verdzība ir kara neizbēgamais rezultāts. Kaut arī elēģiju dzejnieki izmanto militārās metaforas, katram dzejniekam ir savi īpašie mērķi. Atšķirībā no Propercija, kurš tiek uzskatīts par *servitium amoris* meistarū, par Ovidija iecienītāko līdzekli tiek uzskatīts *militia amoris* lietojums.

Tēlainība, kas pretstata mīlestību armijai, ir atrodama gan Propercija, gan Ovidija elēģijās. Propercijs apgalvo, ka mīlestība ir miera dievs un ka kaujas (*proelia*) ar savu kundzi viņam ir pietiekamas⁴⁸. Līdzīgi Ovidijs apgalvo, ka karš ir paredzēts kareivjiem, savukārt miers apmierina mīlētājus, jo tieši miera laikā var atklāt mīlestību⁴⁹.

Ovidija Makra tēls iezīmē vēl vienu iespējamu saikni elēģiju dzejnieku *militia* temata lietojumam, lai norādītu uz pretstatu starp mīlestību un armiju. Makrs ir vispārējs fons, kurš raksta militāru dzeju⁵⁰, nevis faktiski nodarbojas ar militārām darbībām, un Ovidijs var dziedāt tikai par saviem mīlas un militārajiem varoņdarbiem: *resque domi gestas et mea bella cano* (Ovidius. *Amores*. 2.18.12: es dziedu par mājās vadītajām lietām un saviem kariem). Ovidijs atveido rakstīšanu kā smagu militāru darbu, kurā elēģijas un eposa nometne ir pretstatīta viena otrai. Propercijs rīkojas līdzīgi, kad viņš apgalvo, ka pabeidza elēģiju un ir gatavs jaunai poētiskai nometnei⁵¹, lai gan viņam metafora šķiet mazāk ilgstoša.

Ovidijs asimilē mīlētāja un kareivja pieredzi ainā, kur raksturo mīlētāju kā Amora uzticīgo kareivi, kurš nav pelnījis, ka pret viņu izturas slikti⁵². Arī Propercijs asimilē mīlestību un armiju, apgalvojot, ka viņš nav dzimis militārai slavai, bet liktenim tā vietā bija domāts *militia amoris: hanc me militiam fata subire uolunt* (Prop. 1.6.30: likteņi vēlas, lai es iestātos šajā militārajā dienestā)⁵³. Tādējādi metafora *militia amoris* tiek vērtēta kā militārās darbības veids, kas atšķiras no Romas pieņemtajām normām. Arī Ovidijs sauc mīlestību par *militia*

---

⁴⁸ Propertius. 3.5.1-2.

⁴⁹ Ovidius. *Amores*. 3.1.49-50.

⁵⁰ Ovidius. *Amores*. 2.18.1-2.

⁵¹ Propertius. 2.10.19.

⁵² Ovidius. *Amores*. 2.9.3-4.

⁵³ Gale M.R. *Op.cit.*, p.80.

veidu, kurā tie, kas palīdz viņam uzbrukt viņa kundzes aizsardzībai, ir cīņas biedri, un kurš *puella* piekrišanu pavadīt nakti kopā ar viņu uzskata par uzvaru⁵⁴.

Tāpat kā dzejnieki apzīmē sevi kā mīlas kareivjus, kas ir iesaistījušies mīlas karā, reizēm savas mīlas dēkas viņi raksturo kā cīņas. Ovidijs raksturo mīlēšanos kā cīņu, kurā *puella* uzvar viņas pašas nodevība, proti, viņas vēlme, vismaz pēc viņa domām, tikt iekarotai⁵⁵. Tieši Propercija elēģijās mīlas armijas temats iegūst daudz plašākas formas, kad tiek iezīmēta pārmaiņa dzejnieka attieksmē pret *militia amoris* otrās grāmatas piecpadsmitajā elēģijā. Kaut arī tiek apliecināta atziņa, ka jāpievēršas mīlestības idejai kā alternatīvai armijai, fiziskās vardarbības draudi pret *puella* atspēko šo izteikto impulsu⁵⁶.

Ovidija *Amores* pirmās grāmatas devītā elēģija bieži tiek uzskatīta par būtiskāko attiecībā uz *militia amoris* aspektu, un tā saista mīlas armijas tēlojumu ar ideju, kuras pamatā mīlestība ir kā iekarošana un veiksmē ir kā Amora triumfs. Elēģijas ievads ieceļ ne tikai dzejnieku, bet arī visus mīlētājus par kareivjiem mīlas armijā: *militat omnis amans* (Ovidius. *Amores*. 1.9.1: katrs mīlētājs ir kareivis), izmantojot metaforas tūlītējumu, nevis salīdzinājuma episko distancēšanos. Elēģijā tiek izcelta vienlīdzība daudzās kategorijās: vecums, raksturs, neatlaidība, iecietība pret nelabvēlīgiem laika apstākļiem un modrība attiecībā uz ienaidnieku pat vistumšākajā naktī.

Kaut arī triumfa temats mīlestībā parādās Propercija dzejā, piemēram, Kintija kā kara laupījums⁵⁷, tieši Ovidijs ir tas, kurš pilnībā izmanto šo ideju. Sākumā dzejnieks atveido Amora triumfu pār viņu, kad viņš padodas dievam un elēģiskajai dzejai⁵⁸. Detalizēts šī triumfa izklāsts ir īpaši zīmīgs pētniekiem, kuri Ovidija *militia amoris* lietojumā saskata graužošu darbību, jo līdzība ar īstu kara triumfu - visaugstāko un reti sasniegto kara slavu, ko romietis varēja nopelnīt - var sagraut nopietnu institūciju, kas ir ļoti nozīmīga Augustam⁵⁹. Patiešām, atsauce uz dzejoļa noslēgumā uzvarējušo Amoru kā Cēzara radnieku⁶⁰ var būt īpaši netaktiska, ņemot vērā, ka Augusta laikā tikai imperatora ģimenes locekļiem bija atļauts svinēt triumfu. Šāda Cēzara un Amora personību sajaukšanās var gan noniecināt princepsa autoritāti, gan arī radīt nepatīkamu priekšstatu par pilsoņu pakļaušanos viņa valdīšanas laikā.

Savukārt *Amores* pirmās grāmatas septītā elēģija parāda Ovidija mīlestības kā triumfa daudzveidību un elastību. Šī elēģija raksturo mīlētāju nevis kā iekarotu upuri, bet gan kā

---

⁵⁴ Ovidius. *Amores*. 1.11.25.

⁵⁵ Ovidius. *Amores*. 1.5.15-16.

⁵⁶ James S.L. *Op.cit.*, pp.184-197.

⁵⁷ Propertius. 2.14.23-7.

⁵⁸ Ovidius. *Amores*. 1.2.19.

⁵⁹ Davis P.J. *Op.cit.*, p.439.

⁶⁰ Ovidius. *Amores*. 1.2.51.

triumfējošu karavadoni, kurš ir guvis uzvaru pār savu kundzi. Lai gan mīlētājs gūst uzvaru pār savu kundzi, tāpēc ka viņš ir iesitis viņai, tomēr viņu pārņem nožēla, jo tā ir bijusi trakuma un neprātīga barbara rīcība.

Nobeigumā jāmin *Amores* trešās grāmatas vienpadsmito elēģiju, kur dzejnieks cīņā ar mīlestību nepieredz sakāvi, bet triumfē pār savu meiteni, izmantojot fizisku dominēšanu vai pārliecināšanu, vai vērojot *militia amoris* sekas. Tomēr, lai gan tik bieži ir bijusi vērojama militāro tematu izmantošana elēģijās, dzejnieks ātri noklusē savus apgalvojumus. Nākamajā elēģijā viņš atzīst, ka iepriekšējā elēģijā izslavētā uzvara nav pilnīga. Patiešām, neskatoties uz viņa labākajiem mēģinājumiem, mīlestība uzvar: *puto, uincat amor* (Ovidius. *Amores*. 3.11b.2: es domāju, ka mīlestība uzvar). Tas skaidri norāda uz to, ka nav iespējams izvairīties no militārajiem un poētiskajiem centieniem, ko ir uzspiedis dievs, un tas beigu beigās noved pie Ovidija pirmās grāmatas pirmās elēģijas, kur Amors nosaka gan pantmēru, gan tematu.

Izvērtējot *servitium amoris* un *militia amoris* raksturiezīmes, var secināt, ka mīlestība un verdzība, mīlestība un armija nav identiski, taču, tos parādot kopīgi, var vērot agresiju, dominēšanu un pakļaušanos kā mīlestības un militārās darbības dinamikas aspektus un otrādi - brīvības zaudēšana teikt to, ko mīlētājs vēlas, ir skaidrā gūstekņa un verga pazīme.

4. POSTA UN CIETSIRDĪBAS VALODAS LĪDZEKĻI

4.1. Tēlainās izteiksmes līdzekļi

Lai kāpinātu daiļdarba valodas tēlainību un izteiksmību, nepietiek ar leksiskā materiāla un frazeoloģijas precīzu lietošanu vien, bet vajadzīgi arī speciāli tēlainības līdzekļi: epiteti, salīdzinājumi un dažādi tropu veidi⁶¹, ko plaši izmanto savās elēģijās Propercijs un Ovidijs. Valodas speciālo tēlainības līdzekļu uzdevums izvirzīt kādu mākslinieciski raksturīgu, svarīgu pazīmi, kas zināmu parādību, proti, postu un cietsirdību, atklāj atbilstoši autora attieksmei, atbilstoši viņa skatījumam un vērtējumam⁶².

Propercija un Ovidija analizētajos tekstos kā būtisks ir atklāts tāds tropu veids kā metafora. Par metaforu sauc vienas parādības nosaukuma pārnese uz kādu citu līdzīgu parādību⁶³.

Pirmās elēģijas pašā sākumā Propercijs skaidri konstatē savu verdzību, sakot, ka Kintija viņu sagūstīja ar actiņām: *Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis* (Propertius. 1.1.1: Kintija pirmā sagūstīja ar savām actiņām mani nelaimīgo). Savukārt Amors viņam nospieda galvu: *caput impositis pressit Amor pedibus* (Propertius. 1.1.4: Amors, uzlicis kājas, nospieda galvu). Lai raksturotu savu jūtu intensitāti, dzejnieks lieto šīs abas metaforas, kas norāda uz to, ka viņš ir pilnīgi paverdzināts. Tādējādi autors sākotnēji nosaka vispārējo posta un cietsirdības toni, kas būs vērojams šajās elēģijās.

Mīlētāja postu autors metaforiski dēvē par *furor* (Propertius. 1.1.7: trakums), tādējādi uzsverot nespēju uzvarēt šīs agresīvās jūtas, kas ir līdzīgas slimībai.

Dzejnieks mudina savus draugus meklēt zāles, lai viņu sirdis būtu veselas, kamēr viņš pats cietīs kaislības: *fortiter et ferrum saevos patiemur et ignes* (Propertius. 1.1.27: varonīgi es panesīšu zobenu un nežēlīgas ugunis). Ar šo metaforu tiek paustas mīlētāja dusmas pret savām dedzīgās kaisles vadītajām jūtām.

Propercijs savā emocionālajā uzrunā brīdina savu draugu Gallu par postošajām sekām, kas nes mīlestība:

quid tibi vis, insane? meae sentire furores?

infelix, properas ultima nosse mala,

et miser ignotos vestigia ferre per ignes,

et bibere e tota toxica Thessalia.

(Propertius. 1.5.3-6)

⁶¹ Valeinis V. *Poētika*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1961, 181.lpp.

⁶² *Ibid.*, 182.lpp.

⁶³ *Ibid.*, 196.lpp.

Ko tev vajag, neprātīgais? Manus pārdzīvot trakumus? Nelaimīgais, tu steigies uzzināt vislielākos ļaunumus, un nelaimīgs nest pēdas caur nezināmām ugunīm, un dzert indes no visas Tesalijas.

Šeit ir vērojams ļoti krass mīlestības salīdzinājums ar slimību, ko dzejnieks panāk ar spilgtu metaforu palīdzību: *furores* (trakumi), *ultima mala* (vislielākie ļaunumi), *ferre vestigia per ignotos ignes* (nest pēdas caur nezināmām ugunīm), *bibere toxicae tota Thesalia* (dzert indes no visas Tesalijas).

Autors turpina metaforiski raksturot dvēseles posta procesu: *singultu fortia verba cadent* (Propertius. 1.5.14: raudāšanā līs drosmīgie vārdi), *tremulus horror orietur maestis fletibus* (Prop. 1.5.15: šausminošas drausmas celsies no skumjām asarām), *timor ducet informem notam in ore* (Propertius. 1.5.16: bailes veidos bezveidīgu zīmi uz sejas), *verba fugient* (Prop. 1.5.17: vārdi bēgs projām).

Uzrunājot savu draugu Tullu, kas, būdams kareivis, vienmēr drosmīgi cīnās par savu valsti, autors salīdzina mīlestību ar armiju: *multi longinquo periere in amore libenter* (Propertius. 1.6.27: daudzi labprātīgi gāja bojā ilgstošā mīlestībā). Dzejnieks izsaka nespēju pretoties savam liktenim: *hanc me militiam fata subire volunt* (Propertius. 1.6.30: likteņi vēlas, lai es paciešu šo armiju). Metaforiski tiek parādīts, ka mīlestība, tāpat kā armija, mēdz būt cietsirdīga pret tiem, kas piedalās tajā, un tajā arī var iet bojā (*perire*).

Ar metaforām dzejnieks raksturo atstumtā mīlētāja emocionālo stāvokli, kad viņš paliek aiz aizslēgtajām durvīm:

*me mediae noctes, me sidera prona iacentem,
frigidaque Eoo me dolet aura gelu.*

(Propertius. 1.16.23-24)

Pusnaktis un saliekušās zvaigznes ir nospiedušas mani, un auksta vēsma sagādā ciešanas no austrumu aukstuma.

Autors raksturo mīlētāju kā slimo, kura slimība ir neārstējama:

*non eget hic medicis, non lectis mollibus aeger,
huic nullum caeli tempus et aura nocet;
ambulat—et subito mirantur funus amici!*

(Propertius. 2.4.13-15)

Šim slimajam nav vajadzīgi nedz ārsti, nedz mīkstas gultas, viņam nekāds debess laiks un vēsma nekaitē. Viņš pastaigājas - un pēkšņi draugi brīnās par nāvi!

Ar metaforām dzejnieks pauž Amora cietsirdīgo attieksmi pret mīlētāju:

in me tela manent, manet et puerilis imago

[..]

assiduusque meo sanguine bella gerit.

quid tibi iucundum est siccis habitare medullis?

(Propertius. 2.12.13,16-17)

Manī paliek bultas un zēna tēls [..] un pastāvīgi klātesošs viņš vada karus manās asinīs. Kāda patika tev ir dzīvot izslāpušajā sirdī?

Metaforas *in me tela manent, manet et puerilis imago* (manī paliek bultas un zēna tēls) un *assiduusque meo sanguine bella gerit* (pastāvīgi klātesošs viņš vada karus manās asinīs) uzsver mīlētāja pastāvīgās, nebeidzamās mīlas ciešanas un dvēseles nemieru, savukārt ar metaforu *quid tibi iucundum est siccis habitare medullis* (kāda patika tev ir dzīvot izslāpušajā sirdī) tiek pausts nogurušas no mīlestības sirds stāvoklis.

Bieži meitene melo par nakti un maldinā mīlētāju ar solījumiem, tāpēc viņš krīt izmisumā un ir gatavs atvadīties no dzīves:

nunc iacere e duro corpus iuvat, impia, saxo,

sumere et in nostras trita venena manus; [..]

(Propertius. 2.17.13-14)

Tagad ir derīgi nomest ķermeni no cietas klints, negodīga, un iedzert noberztu indi mūsu rokās; [..]

Metaforas *iacere corpus e duro saxo* (nomest ķermeni no cietas klints) un *sumere trita venena* (iedzert noberztu indi) skaidri norāda uz vēlmi izdarīt pašnāvību.

Savā lūgšanā Bakham mīlētājs meklē glābšanu no savas slimības:

hoc mihi, quod veteres custodit in ossibus ignes,

funera sanabunt aut tua vina malum.

semper enim vacuos nox sobria torquet amantes; [..]

(Propertius. 3.17.9-11)

Šo slimību, kas glabā senās ugunis kaulos, man izārstēs mirušo ēnas vai tavs vīns. Neiereibusi nakts patiesi vienmēr moka vientuļus mīlētājus; [..]

Metafora *malum, quod veteres custodit in ossibus ignes* (slimība, kas glabā senās ugunis kaulos) pauž spēcīgo un dziļo kaisli, ko pārdzīvo mīlētājs. Leksēmas *funera* (mirušo ēnas) un *vina* (vīns) raksturo zāles, kas izārstēs viņa slimo dvēseli. Savukārt metafora *vacuos nox sobria torquet amantes* (neiereibusi nakts patiesi vienmēr moka vientuļus mīlētājus) nozīmē, ka bez šīm zālēm, proti, neremdējot bēdas vīnā, mīlētāji nav spējīgi aizmirst savas mīlas mokas.

Nobeigumā autors nāk pie atziņas:

*correptus saevo Veneris torrear aeno;
vinctus eram versas in mea terga manus.*

(Propertius. 3.24.13-14)

Satverts es tiku dedzināts Veneras drausmīgajā vara katlā. Es biju iekalts važās ar pagrieztajām rokām aiz muguras.

Leksēmas *corripere* (satvert) lietojumā var redzēt atsauci uz Propercija pirmās elēģijas sākumu, kur autors lieto leksēmu *capere* (sagūstīt), tādējādi noslēdzot verga un *domina* attiecības. Lietojot metaforas *saevo Veneris torrear aeno* (es tiku dedzināts Veneras drausmīgajā vara katlā) un *vinctus eram versas in mea terga manus* (es biju iekalts važās ar pagrieztajām rokām aiz muguras) dzejnieks pauž visu to cietsirdību, ko ir nācies ciest mīlētājam no savas kundzes.

Pirmās elēģijas sākumā Amors iztraucē Ovidija dzejoli un zog vienu pēdu. Autors nepārprotami norāda uz postu, kas gaida viņu, metaforiski raksturojot tā cēloni:

*questus eram, pharetra cum protinus ille soluta
legit in exitium spicula facta meum, [..]*

(Ovidius. *Amores*. 1.1.21-22)

Es žēlojos, kad viņš, atraisījis bultu makstu, tūlīt salasīja bultas, taisītas manai bojā ejai, [..]

Šajā kontekstā ar militārajām metaforām *pharetra* (bultu maksts) un *spicula facta in exitium* (bultas, taisītas bojāejai) tiek izteikta nenovēršama cietsirdība un sāpes, kuras cietīs mīlētājs.

Ar metaforām dzejnieks raksturo savas spēcīgās emocijas: *uror, et in vacuo pectore regnat Amor* (Ovidius. *Amores*. 1.1.26: es tieku sadedzināts, un Amors valda brīvajā sirdī). Leksēma *uror* (es tieku sadedzināts) pauž spēcīgo kaislību, kas pārņem mīlētāju, savukārt leksēma *Amor regnat in vacuo pectore* (Amors valda brīvajā sirdī) pauž mīlētāja bezspēcību un pilnīgo pakļaušanos šai kaislībai.

Dzejnieks metaforiski raksturo to, kā izpaužas mīlas ciešanas: *lassa versati corporis ossa dolent* (Ovidius. *Amores*. 1.2.4: nomocītā ķermeņa nogurušie kauli sāp). Tādējādi viņš saista šīs mokpilnās jūtas ar slimībai raksturīgajiem simptomiem.

Smalki un spilgti autors turpina iezīmēt šo posta un cietsirdības ainu:

*[..] haeserunt tenues in corde sagittae,
et possessa ferus pectora versat Amor.*

(Ovidius. *Amores*. 1.2.7-8)

[..] tievas bultas iestrēga sirdī, un cietsirdīgais Amors dzenā ieņemto sirdi.

Metaforā *tenues sagittae haeserunt in corde* (tievas bultas iestrēga sirdī) ļoti precīzi ir izteiktas nepanesamo sāpju niansas, savukārt metafora *Amor versat possessa pectora* (Amors dzenā ieņemto sirdi) pauž mīlētāja nemitīgi augošo kaisli.

Mīlētājs arvien skaidrāk apzinās sava stāvokļa bezcerību:

*ipse ego, praeda recens, factum modo vulnus habebo
et nova captiva vincula mente feram.*

*Mens Bona ducetur manibus post terga retortis,
et Pudor, et castris quidquid Amoris obest.*

(Ovidius. *Amores*. 1.2.29-32)

Es pats, svaigs ieguvums, nupat radīto ievainojumu saņemšu un sagūstītajā prātā nesīšu jaunas važas. Tikums tiks vilkts ar sasietām rokām aiz muguras, un godprātība, un katrs, kas kaitē Amora noņemnei.

Autors lieto tādas militārās leksēmas kā *praeda* (ieguvums), *vulnus* (ievainojums), *captiva mens* (sagūstītais prāts), *vincula* (važas), lai uzsvērtu agrīnās iemīlēšanās cietsirdību. Mīlētājs cieš sakāvi, kas atnes viņam lielu postu. Autors metaforiski raksturo pozitīvo rakstura īpašību - tikuma un godprātības - postu ar leksēmu *Mens Bona et Pudor ducetur manibus retortis post terga* (tikums un godprātība tiks vilkti ar sasietām rokām aiz muguras).

Dzejnieks raksturo Amora uzticīgos kareivjus:

*blanditiae comites tibi erunt Errorque Furorque,
adsidue partes turba secuta tuas.*

his tu militibus superas hominesque deosque; [..]

(Ovidius. *Amores*. 1.2.35-37)

Glaimīgi pavadoņi tev būs maldīšanās un trakums, pastāvīgi tava daļa sekojošajā pulkā. Ar šiem kareivjiem tu pārspēj cilvēkus un dievus; [..]

Šādi dzejnieks izsaka atziņu, ka mīlētājam tādas negatīvas īpašības kā *error* (maldīšanās) un *furor* (trakums) kļūst par viņa personības neatņemamo sastāvdaļu un kā kareivji tās nemitīgi nomāc viņa gribasspēku.

Autors raksturo ainu, kurā triumfējošais Amors brauc zelta ratos:

tunc quoque non paucos, si te bene novimus, ures;

tunc quoque praeteriens vulnera multa dabis.

non possunt, licet ipse velis, cessare sagittae;

fervida vicino flamma vapore nocet.

(Ovidius. *Amores*. 1.2.43-46)

Tad arī ne dažus, ja mēs tevi labi uzzinājām, tu sadedzināsi; tad arī garām ejot tu radīsi daudzus ievainojumus. Bultas nevar, lai arī pats tu gribi, mest mieru; karstumā kvēlojoša liesma kaitē apkaimei.

Šajā ainā ir spilgti parādīta mīlas cietsirdība, kas ir pausta, lietojot tādas metaforas kā *non paucos ures* (ne dažus tu sadedzināsi), *vulnera multa dabis* (tu radīsi daudzus ievainojumus), *sagittae non possunt cessare* (bultas nevar mest mieru), *vapore fervida flamma nocet vicino* (karstumā kvēlojoša liesma kaitē apkaimei). Tādējādi autors uzsver, cik ārkārtīgi lielas ir mīlētāja ciešanas, un parāda nemītīgo sāpju un ciešanu dziļumus.

Izmisuma pilna ir mīlētāja uzruna durvju sargam, kas nelaiž viņu pie savas kundzes. Dedzīgi lūgdams, lai tas izveido nelielu plaisu, caur kuru viņš varētu ienākt, mīlētājs atzīst savu fizisko postu, kas ļauj viņam to izdarīt:

*longus amor tales corpus tenuavit in usus
aptaque subducto pondere membra dedit.*

(Ovidius. *Amores*. 1.6.5-6)

Ilgā mīlestība padarīja plānu ķermeni tādā lietošanā un atdeva piemērotus locekļus, kas ir zaudējuši svaru.

Ar metaforām *amor tenuavit corpus* (mīlestība padarīja plānu ķermeni) un *membra subducto pondere* (locekļi, kas ir zaudējuši svaru) nepārprotami ir paustas veselības stāvokļa pasliktināšanās pazīmes.

Arī pats mīlētājs var būt cietsirdīgs pret savu mīlāko. Meitene, ko ir aizvainojušas vīra neprātīgās rokas, raud, un iemesls tam ir nevaldāma kaisle, kas metaforiski ir apzīmēta kā *furor* (Ovidius. *Amores*. 1.7.2,3). Leksēma *furor* spilgti pauž tikumisko vērtību postu, kas noved pie nekontrolējamas rīcības. Autors pastiprina šo atziņu, raksturojot vardarbīgā vīra rokas ar metaforu *caedis scelerumque ministrae* (Ovidius. *Amores*. 1.7.27: slepkavības un nozieguma kalpones), kas pauž šādas rīcības ārkārtējo nežēlību.

Ovidijs atskatās uz laiku, kad viņš, būdams brīvs no mīlas nomācošās un ierobežojošās ietekmes, bija rakstījis kaut ko patiesi nozīmīgo nekā vienīgi mīlas elēģijas. Minētais Jupiters un tā zibens šinī kontekstā simbolizē dzejnieka radošo spēku. Savukārt brīdī, kad meitene aizslēdz durvis, viņš apzinās savu bezspēcību un radošo postu, kas ir pausti ar metaforām: *ego cum Iove fulmen omisi* (Ovidius. *Amores*. 2.1.17: es izlaidu zibeni ar Jupiteru) un *excidit ingenio Iuppiter ipse meo* (Ovidius. *Amores*. 2.1.18: pats Jupiters pazuda no manām spējām).

Dedzīgā pārmetumā Amoram, dzejnieks atkal pievēršas militārajām metaforām:

*quid me, qui miles numquam tua signa reliqui,
laedis, et in castris vulneror ipse meis?*

cur tua fax urit, figit tuus arcus amicos?

[..]

nos tua sentimus, populus tibi deditus, arma;

pigra reluctanti cessat in hoste manus.

quid iuvat in nudis hamata retundere tela

ossibus? ossa mihi nuda relinquit amor.

(Ovidius. *Amores*. 2.9a.3-5,11-14)

Kāpēc tu aizvaino mani, ja es, būdams kareivis, nekad neatstāju tavu nodaļu un pats tieku ievainots savā nometnē? Kāpēc tava liesma sadedzina, tavs loks dur draugus? [..] Mēs, tev atdotais pulks, jūtam tavus ieročus. Slinka roka vilcinās pret ienaidnieku, kas pretojas. Kāpēc atkarpainām bultām patīk notrulināt kailus kaulus? Mīlestība atstāj man kailos kaulus.

Tādējādi autors izsaka atziņu, ka mīlētāji, pat būdami uzticīgi savam mīlas objektam, tāpat kā pulks savam karavadonim, ir spiesti ciest nemitīgu pārestību un sāpes.

Vēl viens tropu veids, ko lieto Ovidijs ir hiperbola. Par hiperbolu sauc teicienu, ar kura palīdzību kādu parādību raksturo pārspīlētos apmēros⁶⁴. Dzejnieks uzrunā Venēru, kas bezgalīgi divkāršo dzejnieka sāpes, jo viņš izrāda mīlestību vienlaikus pret divām meitenēm. Hiperbola šinī gadījumā ietveras metaforā:

quid folia arboribus, quid pleno sidera caelo,

in freta collectas alta quid addis aquas?

(Ovidius. *Amores*. 2.10.13-14)

Kāpēc tu liec klāt lapas kokiem, kāpēc zvaigznes pilnām debesīm, kāpēc salasītus ūdeņus dziļai jūrai?

Pārspīlētos apmēros dzejnieks saasina tēlojamās dabas ainas, lai uzsvērtu, cik nepārvaramas ciešanas un kādu izmisumu viņš jūt.

Tāpat abu autoru analizētajos tekstos ir vērojams tāds tēlainās izteiksmes līdzeklis kā salīdzinājums. Salīdzinājuma uzdevums ir spilgtāk atsegt kādas iezīmes, nianse tai parādībā, proti, postā un cietsirdībā, ko pielīdzina kādai citai parādībai⁶⁵. Saistot attēlojamo parādību ar citām, paveras liela iespēju dažādība tās vispusīgākam un emocionālākam raksturojumam⁶⁶, piemēram:

tam multa illa meo divisast milia lecto,

quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano.

---

⁶⁴ Valeinis V., *Op.cit.*, 204.lpp.

⁶⁵ *Ibid.*, 190.lpp.

⁶⁶ *Ibid.*, 190.lpp.

(Propertius. 1.12.3-4)

Tik daudzu tūkstošu jūdžu attālumā viņa ir atdalīta no manas gultas, cik Hipana no zilganās Eridanas.

Saistot šķiršanās attālumu ar attālumu starp dabas objektiem, Propertijs pauž nepanesamās vientulības sajūtu.

Sekojošajā salīdzinājumā autors saista spēju atbrīvot no slimības ar mitoloģiskajiem varoņiem raksturīgo spēju paveikt grūti izpildāmus varoņdarbus:

hoc si quis vitium poterit mihi demere, solus

Tantalea poterit tradere poma manu;

dolia virgineis idem ille repleverit urnis,

ne tenera assidua colla graventur aqua;

idem Caucasia solvet de rupe Promethei

bracchia et a medio pectore pellet avem.

(Propertius. 2.1.65-70)

Ja kāds varēs atbrīvot mani no slimības, viņš viens pats varēs atdot augļus Tantara rokā; viņš piepildītu urnas no Danaīdu krūzēm, lai viņu maigie kakli nekļūtu smagi no nemitīgas ūdens; tas pats atbrīvos Prometeja rokas no Kaukaza klints un padzīs putnu no sirds vidus.

Ar šo salīdzinājumu dzejnieks spilgti norāda uz nespēju pretoties un pārvarēt postošo kaislību.

Mīlētājs cieš savas *domina* netaisno raksturu un lūdz, lai viņa nākamās mīlas mokas būtu sīvākas un viņš atrastu glābšanu nāvē. Dzejnieks saista tikko iemīlējušos jaunekļus ar nepieradinātiem vēršiem:

ac veluti primo taurus detractat aratra,

post venit assueto mollis ad arva iugo,

sic primo iuvenes trepidant in amore feroces,

dehinc domiti post haec aequa et iniqua ferunt.

(Propertius. 2.3.47-50)

Tāpat kā vērsis sākumā noraida arkļus, pēc tam, kad pierada pie jūga, nāk uz laukiem, tā nesavaldāmi jaunekļi sākumā svārstās mīlestībā, pēc tam pieradināti taisno un netaisno panes.

Tādējādi tiek izteikts mīlētāja aklums attiecībā uz *puella* cietsirdīgo raksturu, jo, neskatoties uz visām viņas pārestībām, viņa spēj pieradināt ar savu pievilcību un valdzinājumu jebkuru vīru. Tātad mīlētājs velk verdzisku dzīvību un brīvprātīgi nododas savas dvēseles un ķermeņa postam.

Dzejnieks spilgti saista melīgus solījumus ar asinsizliešanu:

*mentiri noctem, promissis ducere amantem,
hoc erit infectas sanguine habere manus!*

(Propertius. 2.17.1-2)

Melīgi solīt nakti, valdzināt mīlētāju ar solījumiem, tas būs turēt krāsotās ar asinīm rokas!

Leksēma *infectas sanguine manus* (krāsotas ar asinīm rokas) krasi pauž mīlētāja ciešanas, jo viņa uzticība savai cietsirdīgajai *domina* tiek pilnīgi ignorēta. Šis salīdzinājums norāda uz to, ka melīgi solījumi ved mīlētāju pie emocionālā un fiziskā posta un viņa asinis ir nepārprotams apliecinājums tam.

Ovidijs, lietojot salīdzinājumu, saista militāro dienestu ar romantiskajām attiecībām:

*militat omnis amans, et habet sua castra Cupido;
attice, crede mihi, militat omnis amans.
quae bello est habilis, Veneri quoque convenit aetas.
turpe senex miles, turpe senilis amor.
quos petiere duces animos in milite forti,
hos petit in socio bella puella viro.
pervigilant ambo; terra requiescit uterque -
ille fores dominae servat, at ille ducis.
militis officium longa est via; mitte puellam,
strenuus exempto fine sequetur amans.*

(Ovidius. *Amores*. 1.9.1-10)

Katrs mīlētājs ir kareivis, un Kupidonam ir sava nometne. Atik, tici man, katrs mīlētājs ir karavīrs. Vecums, kas ir piemērots karam, atbilst arī mīlai. Nekrietnība ir vecs kareivis, nekrietnība ir sirmgalvja mīlestība. Tās dvēseles, kuras karavadoņi meklējuši drosmīgajā kareivī, skaista meitene meklē mīlas biedrā. Abi neguļ; abi guļ uz zemes - viens sargā kundzes durvis, otrs - karavadoņa. Kareivja pienākums ir garš ceļš; sūti meiteni, rosīgs mīlētājs sekos līdz galam.

Šādi autors saista kareivja smagos pienākumus ar mīlētāja pūlēm izpatikt savai *puella*.

Tāpat dzejnieks saista uzbrukumu ienaidniekiem ar mīlētāja cīņu ar sāncensi, pieredzot meitenes neuzticību:

*mittitur infestos alter speculator in hostes;
in rivale oculos alter, ut hoste, tenet.
ille graves urbes, hic durae limen amicae
obsidet; hic portas frangit, at ille fores.*

(Ovidius. *Amores*. 1.9.17-20)

Viens tiek sūtīts kā izlūks pie gataviem uzbrukt ienaidniekiem, otrs nenovērš acis no sāncenša, kā no ienaidnieka. Tas aplenc varenas pilsētas, šis - smagas draudzenes sliksni. Šis salauž vārtus, tas - durvis.

Dzejnieks salīdzina kareivja grūtības un zaudējumus ar greizsirdības vadītā mīlētāja sirdssāpēm un ciešanām.

Saņēmis no savas *puella* uz plāksnītēm rakstīto vēstījumu, dzejnieks ar salīdzinājumu raksturo vasku, kas ir piepildīts ar meitenes negatīvo atbildi:

at tamquam minio penitus medicata rubebas -

ille color vere sanguinolentus erat.

(Ovidius. *Amores*. 1.12.11-12)

Bet, gluži kā tu sarki, krāsots dziļi minijā - tā krāsa bija patiesi asiņaina.

Ar šo salīdzinājumu autors uzsver, cik dziļas ir viņa ciešanas, jo asiņošana vienmēr saistās ar ievainojumu vai sāpēm. Leksēmai *sanguinolentus* (asiņains) piemīt arī pārnestā nozīme, kas izsaka cietsirdīgu īpašību.

Mīlētājam trūkst spēku un varas, lai kontrolētu savu kaisli. Autors salīdzina šo emocionālo stāvokli ar kuģi, ko ieskustina ātra straume: *aufferor ut rapida concita puppis aqua* (Ovidius. *Amores*. 2.4.8: es tieku aiznests kā kuģis, dzīts no strauja ūdens). Šādi tiek pausta mīlētāja pilnīgā bezspēcība pretoties šai nekontrolējamai un nemitīgajai kaislei.

Kad ir ļoti apnicis, un kaisle norima dvēselē, mīlētājs nezina, no kāda nelaimīga prāta virpuļa viņš tiek dzīts:

ut rapit in praeceps dominum spumantia frustra

frena retentantem durior oris equus;

ut subitus, prope iam prensa tellure, carinam

tangentem portus ventus in alta rapit -

sic me saepe refert incerta Cupidinis aura,

notaque purpureus tela resumit Amor.

(Ovidius. *Amores*. 2.9b.29-34)

Kā zirgs ar cietāku muti teneriski rauj kungu, veltīgi apturošu putām nošķiestus iemauktus; kā pēkšņais ostas vējš, kad zeme jau gandrīz bija sasniegta, skarošu kuģi rauj dziļumā, tā Kupidona nemierīgā vēsma bieži virza mani atpakaļ, un mirdzošais Amors atkal ņem pazīstamas bultas.

Ar so salīdzinājumu dzejnieks pauž dziļu jūtu izraisīto tieksmi kā kaitīgu un nepārvaramu atkarību, kas, šķietami norimstot, padziļinās un kļūst vēl spēcīgāka un postošāka.

Autors saista mīlestību, kas ir liegta, ar ūdeni, kas ir kaitīgs slimajam:

nitimur in vetitum semper cupimusque negata;

sic interdictis imminet aeger aquis.

(Ovidius. *Amores*. 3.4.17-18)

Mēs vienmēr tīkojam pēc aizliegtā un kārojam pēc noliegtā. Tā slimais tīko pēc aizliegtā ūdens.

Šādi autors interpretē atziņu, ka neprātīga rīcība izraisa postu, jo tāpat kā ūdens var nonāvēt slimo, tā arī ciešanām nolemtā tieksme var salauzt mīlētāja garu.

Vēl viens tēlainās izteiksmes līdzeklis, kas atklāts kā būtisks posta un cietsirdības izteikšanā, ir epitets. Par epitetu sauc māksliniecisku apzīmētāju⁶⁷.

Epitets izvirza kādu sevišķi raksturīgu pazīmi, padarot priekšmetu uztveramāku un emocionāli iespaidīgāku⁶⁸. Balstoties uz V. Valeiņa atziņu, ka dažreiz šā vārda plašā nozīmē par epitetu sauc katru apzīmētāju⁶⁹, gandrīz visi Propercija un Ovidija analizētajos tekstos lietotie apzīmētāji ir apskatīti kā epiteti. Autoresprāt, šiem konkrētajiem apzīmētājiem piemīt īpaši raksturīgas pazīmes, kas spilgtāk atklāj abu autoru attieksmi pret postu un cietsirdību.

Vārda emocionālā nokrāsa var paust gan pozitīvu, gan negatīvu vērtējumu⁷⁰. Epitetiem, kas tiek apskatīti saistībā ar postu un cietsirdību, piemīt negatīvs vērtējums.

Propercijs lieto epitetu *durus* (smags), lai raksturotu jēdzienus un parādības saistībā ar cietsirdības izpausmi. Leksēmas *durus* negatīvais vērtējums iezīmē cietsirdīgu, bargu, spēcīgu īpašības niansi. Piemēram, lietojot epitetu *durus*, autors izsaka nicinājumu gan pret Amoru, gan pret Liberu, kad abi dievi mudina mīlētāju iztraucēt *domina* mieru, ignorējot viņa bailes no viņas niknuma strīdā: *hac Amor hac Liber, durus uterque deus* (Propertius. 1.3.14: šeit Amors, šeit Libers, smags kā viens, tā otrs dievs).

Savam draugam Tullam, kuru viņš raksturo kā kareivi, dzejnieks žēlojas par savu likteni: *vivere me duro sidere certus eris* (Propertius. 1.6.36: tu būsi pārliecināts, ka es dzīvoju zem smagas zvaigznes). Lietojot epitetu *durus*, tiek pausta mīlētāja nomāktība un bezspēcība.

Analizējot tekstus, epitets *durus* ir atklāts kā *puella* galvenais mākslinieciskais apzīmētājs saistībā ar postu un cietsirdību. Leksēmas *dura domina* (Propertius. 1.7.6, 3.5.2:

⁶⁷ Valeinis V., *Op.cit.*, 184.lpp.

⁶⁸ *Ibid.*, 184.lpp.

⁶⁹ *Ibid.*, 184.lpp.

⁷⁰ Laua A. *Latviešu leksikoloģija*. Rīga: Zvaigzne, 1969, 103.lpp.

smaga kundze) lietojums ir vērojams, kad dzejnieks raksturo savu verdzību kā laiku, kad viņš kā parasti seko savām kaislībām, kā arī meklē kaut kādu līdzekli pret cietsirdīgo kundzi, kā arī kad viņš pauž nogurumu, bezspēcību bezgalīgajās ķildās ar savu kundzi. Savukārt ar leksēmu *dura puella* (Propertius. 1.17.16, 2.1.78: smaga meitene) dzejnieks raksturo meitenes paradumus, kas izraisa ciešanas, kā arī norāda cietsirdīgo meiteni kā savu nelaimīgo likteni.

Ar leksēmu *dura tempora* (Propertius. 1.7.8: smagi laiki) autors apzīmē laiku, kurā mīlētājs ir spiests būt vergs un apraudāt savu likteni.

Durvis, kas atdala mīlētāju no savas kundzes tāpat ir apzīmētas ar epitetu *durus* (Propertius. 1.16.18).

Ar leksēmu *durum saxum* (Propertius. 2.17.13: smaga klints) autors apzīmē vietu, kur vēlas mirt apmānītais mīlētājs.

Savukārt leksēmā *dura quies* (Propertius. 1.18.28: smags miers) lietotais epitets *durus* iegūst oksimorona nozīmi, jo tā jēdziens ir loģiskā pretrunā ar vārdu, ko apzīmē⁷¹.

Mīlētājs jūtas dusmīgs un aizvainots, būdams pamests, jo viņa *puella* ir devusies ceļojumā. Lai atveidotu šādu mīlētāja noskaņu, autors lieto epitetu *crudelis* (Propertius. 1.8a.16: cietsirdīgs) Vēl vienā gadījumā ar šo epitetu tiek apzīmētas cietsirdīgas durvis: *ianua vel domina penitus crudelior ipsa* (Propertius. 1.16.17: durvis, dziļi iekšā pat cietsirdīgākas par pašu kundzi). Neskatoties uz to, ka gan *durus*, gan *crudelis* norāda uz cietsirdības pazīmi, epitetam *crudelis* ir vērojama jēdzieniskā atšķirība, kas iezīmē sirdi plosošu niansi.

Savukārt epitets *improbis* (nekrietns), ko autors lieto vairākkārt, iezīmē zemisku pārestību, kā, piemēram, tas ir vērojams ainā, kur Kintija uzrunā savu mīlētāju, kas, iereibis no vīna, ir atnācis pie viņas, velkot kājas. Apzīmējot mīlētāju ar epitetu *improbis* (Propertius. 1.3.39), autors spilgti pauž tā apkaunojošo uzvedību un dzeršanu, kuru dēļ meitene ir bijusi spiesta pavadīt daudzas naktis vientulībā, jūtoties aizvainota. Tāpat *improbis* (Propertius. 2.8.14) tiek lietots, lai iezīmētu meitenes augstprātības netaisno niansi.

Ainā, kur Amors, uzlicis kājas, nospiež mīlētāja galvu, kamēr pamāca to nīst šķīstas meitenes un dzīvot bez apdomības, mākslinieciskais apzīmētājs *improbis* (Propertius. 1.1.6) uzsver šādas rīcības briesmīgo, pārmērīgo niansi, kas iztraucē dvēseles mieru.

Savukārt epiteta *iniquus* (netaisns) nozīme iezīmē naidīgu pārestību, nevis zemisku, kā tas ir vērojams *improbis* gadījumā. Dzejnieks jūt lielu uztraukumu, ka pat pēc viņa nāves Amors neliks viņu mierā:

quam vereor, ne te contempto, Cynthia, busto

---

⁷¹ Valeinis V., *Op.cit.*, 187.lpp.

*abstrahat a nostro pulvere iniquus Amor,
cogat et invitam lacrimas siccare cadentis!*

(Propertius. 1.19.21-23)

Cik es baidos, ka tevi no mūsu nicinātā kapa, Kintija, aizvilks putekļos netaisnais Amors, un piespiedīs tevi pret savu gribu žāvēt krītošas asaras!

Šinī gadījumā, apzīmējot Amoru ar epitetu *iniquus*, Amora cietsirdība neizraisa pārāk dziļu nepatiku autoram, kas norāda uz viņa vairāk auksto un apsvērīgo prātu.

Lai uzsvētu meitenes rakstura iezīmi maldināt savu mīlētāju, autors lieto epitetu *impius* (Propertius. 2.9.20; 2.17.13: negodīgs), tādējādi iezīmējot šādas pārestības noziedzīgo niansi.

Kaislību vadīti ir dzejnieka draugi - Galls un Pontiks. Abos gadījumos, raksturojot draugu dvēseles postu, dzejnieks lieto epitetu *insanus* (Propertius. 1.5.3; 1.9.15: neprātīgs), kas iezīmē garīgi slimu īpašību un skaidri norāda uz kaisles spēju padarīt mīlētāju traku.

Sekojošais epitets *miser* (nelaimīgs) ir atklāts kā būtisks tieši mīlētāja raksturojumā saistībā ar postu un cietsirdību, piemēram, dzejnieks, nonācis mīlestības ietekmē, pauž izmisumu un bezspēcību, raksturojot sevi ar epitetu *miser*: *Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis* (Propertius. 1.1.1: Kintija pirmā sagūstīja ar savām actiņām mani nelaimīgo). Zīmīgi ir tas, ka epitets *miser* šeit norāda uz to, ka tas, kas aizsākas ar šķietami nevainīgu meitenes rīcību, pārvēršas par cietsirdību ar postošajām sekām, un visbeidzot dzejnieks var pat iet bojā: *huic misero fatum dura puella fuit* (Propertius. 2.1.78: šim nelaimīgajam liktenis bijis smaga meitene).

Autors raksturo Gallu ar epitetu *miser* (Propertius. 1.5.5,18), lai uzsvētu to, ka, nonācis mīlas varā, viņa draugs būs spiests pakļauties tās cietsirdīgajiem likumiem un ciest lielu pārestību. Visbeidzot abi viņi būs nelaimīgi, jo viņiem nav glābšanas no šī posta:

*sed pariter miseri socio cogemur amore
alter in alterius mutua flere sinu.*

(Propertius. 1.5.29-30)

Bet kopā nelaimīgi kopējā mīlestībā mēs būsīm spiesti savstarpēji raudāt viens otra apkampienos.

Analizētajos tekstos ir vērojams arī gadījums, kad autors raksturo nevis mīlētāju, bet *puella* ar epitetu *miser* (Propertius. 1.3.40). Viņa sauc sevi par nelaimīgu, jūtoties vientuļa un pamesta ilgu laiku.

Meitenes valdošās jūtas pret mīlētāju emocionāli sagrauj viņu. Viņa iekļūst mīlētāja prātā un visās dzīves jomās, bet to, kur viņa nevar iekļūt, viņa vienkārši aizliedz. Šo sajūtu dzejnieks apzīmē ar epitetu *acer* (sāpīgs):

*acrius illa subit, Pontice, si qua tuast,
quippe ubi non liceat vacuos seducere ocellos, [...]*

(Propertius. 1.9.26-27)

Asāk viņa ienāk prātā, Pontik, ja viņa tava ir, protams, nekur nebūs atļauts novērst brīvas acis, [...]

Lai paustu šausmas un bailes izraisošas parādības, autors lieto epitetu *saevus* (drausmīgs) sekojošajās leksēmās: *saevi ignes* (Propertius. 1.1.27: drausmīgas ugunis), *fletus saevior nocturno hoste* (Propertius. 3.16.8: asaras drausmīgākas par nakts ienaidnieku), *saeva Malea* (Propertius. 3.19.8: drausmīgais Malejs), *Veneris saevus aenus* (Propertius. 3.24.13: Veneras drausmīgais vara katls).

Amors vienmēr draud virs galvas, draud mīlētājam, un pats sēž uz brīviem kakliem. Lai iezīmētu šo uzmācīgo, nepanesamo īpašību, autors lieto epitetu *gravis* (Propertius. 2.30a.8: smags).

Apzīmējot meiteni ar epitetu *demens* (Propertius. 1.8a.1: ārprātīgs), tiek paustas mīlētāja bailes būt pamestam situācijā, kad *puella* dodas ceļojumā.

Ovidijs lieto epitetu *miser* ainā, kur mīlētāja rīcība rada meitenē greizsirdību: *misero petis ungue capillos* (Ovidius. *Amores*. 2.7.7: tu klūpi ar nelaimīgiem nagiem matos). Leksēma *miser unguis* (nelaimīgs nags) norāda uz to, ka nedrošības un vientulības sajūtas dēļ meitene nodara sev sāpes.

Mīlētājs ir apjucis un jūtas nelaimīgs, jo pilnīgi nav spējīgs saprast savas jūtas. Ar leksēmu *misera mens* (Ovidius. *Amores*. 2.9b.28: nelaimīgs prāts) tiek pausta šī mīlētāja pasivitāte un bezspēcība.

Tāpat epitets *miser* tiek lietots, lai paustu autora pārdzīvojumu. Kad cietsirdīgais Amors nostājas pret viņu, autors sākotnēji apzīmē savu izmisuma pilno stāvokli ar leksēmu *me miserum* (Ovidius. *Amores*. 1.1.25: es nelaimīgais).

Vēl viens būtisks epitets posta un cietsirdības atveidojumā ir *durus*. Garas bezmiega naktis Ovidija mīlētājs ir spiests pavadīt vientulībā. Ar epitetu *durus* tiek apzīmētas guļasvietas, uz kurām viņš nekādi nevar atrast mieru, tādējādi uzsverot vientulības cietsirdību: *tam mihi dura videntur strata* (Ovidius. *Amores*. 1.2.1-2: tik smagas man liekas guļasvietas).

Atveidojot motīvus, kas ir saistīti ar durvju sargu un durvīm, autors plaši lieto epitetu *durus*, apzīmējot dažādus tēlus, kas cietsirdīgi atdala mīlētāju no savas *puella*. Šie tēli ir *dura catena* (Ovidius. *Amores*. 1.6.1: smaga ķēde), *dura robora* (Ovidius. *Amores*. 1.6.28: smagi ozolkoki), *o foribus durior ipse tuis* (Ovidius. *Amores*. 1.6.62: smagākais pats par savām durvīm), *dura limina* (Ovidius. *Amores*. 1.6.68: smagi sliekšņi), *dura ligna* (Ovidius. *Amores*.

1.6.74: smagi koki), *durae fores* (Ovidius. *Amores*. 2.1.22: smagas durvis), *durus vir* (Ovidius. *Amores*. 3.4.1: smags vīrs), *dura humus* (Ovidius. *Amores*. 3.11a.10: smaga zeme).

Ievēriības cienīgs ir gadījums, kad autors lieto *dura amica* (Ovidius. *Amores*. 1.9.19: smaga draudzene) tēlu. Kaut gan šeit arī ir vērojams aizslēgto durvju motīvs, mērķis, ar kuru viņš lieto *durus* ir citāds. Autors tiecas nevis paust mīlētāja ciešanas, bet iezīmēt *puella* klātbūtni.

Bez epiteta *durus* analizētajos tekstos ir vērojami arī citi epitēti, kas apzīmē priekšmetus un parādības saistībā ar cietsirdību. Šāda epitētu daudzveidība ļauj niansēti un emocionāli iespaidīgi atveidot cietsirdības dažādas izpausmes.

Epitētiem *ferus* (Ovidius. *Amores*. 1.2.8,17: cietsirdīgs) un *acer* (Ovidius. *Amores*. 1.2.17: sāpīgs), ar kuriem tiek raksturota Amora cietsirdība, ir novērojama jēdzieniskā atšķirība, kas pastiprina šādas cietsirdības pakāpi, kas var pazudināt mīlētāju. Leksēmas *ferus* nozīme iezīmē vairāk mežonīgu īpašības niansi, savukārt leksēmas *acer* nozīme - kodīgu īpašības niansi.

Ar epitētu *saevus* (Ovidius. *Amores*. 1.1.5, 1.4.62: drausmīgs) dzejnieks raksturo Amoru, kas iztraucē viņa emocionālo stāvokli, un apzīmē durvis, kuras, asarām parādoties, mīlētājs nemitīgi vajā. Šinī gadījumā leksēma *saevus* pauž vairāk tādu cietsirdību, kas izraisa bailes.

Lietojot leksēmu *inimtia clausta* (Ovidius. *Amores*. 1.6.17: naidīgs aizbīdnis), autors norāda uz durvju sarga cietsirdību, kurai ir raksturīga nepielūdzama īpašības nianse, kuras dēļ mīlētājs, jūtas pilnīgi bezspēcīgs.

Ar epitētu *ferreus* (Ovidius. *Amores*. 1.6.27: ģērbies dzelzs bruņās) dzejnieks apzīmē durvju sargu, kura cietsirdība šinī gadījumā izsaka vairāk nesatricināmu īpašību.

Kaisles vadīts mīlētājs nodara pārestību savai *puella*. Lai izceltu šādas cietsirdības neprātīgo iezīmi, autors lieto leksēmu *vesana manus* (Ovidius. *Amores*. 1.7.4: nesavaldāma roka), savukārt leksēma *barbarus* (Ovidius. *Amores*. 1.7.19: nikns) norāda uz rupju izturēšanos.

Mīlētājs kā mūzu un Fēba šķīstais priesteris dzied tukšu dziesmu pie durvīm, kuras dzejnieks apzīmē ar epitētu *rigidus* (Ovidius. *Amores*. 3.8.24: ciets). Šinī kontekstā, lietojot *rigidus*, tiek pausta vairāk sastingusi īpašības nianse.

Kā būtiski posta un cietsirdības tēlojumā ir atklāti tādi epitēti, kas apzīmē ar trakumu saistītos jēdzienus. Ar epitētu *temerarius* (Ovidius. *Amores*. 1.7.3: neprātīgs) tiek izteikta trakuma vadītā mīlētāja netīšā, neapdomīgā rīcība, savukārt ar epitētu *demens* (Ovidius. *Amores*. 1.7.19) tiek iezīmētā viņa rīcības biedējošā nianse.

Lietojot epitetu *sacrilegus* (Ovidius. *Amores*. 1.7.28: nešķīsts), autors pastiprina mīlētāja rīcības noziedzīgo iezīmi, kas savukārt liecina par to, ka viņš nav pelnījis dievu labvēlību, bet ir pelnījis bargu sodu.

Meitenes alkatību, kāri pēc savu iegribu apmierināšanas dzejnieks raksturo ar epitetu *avarus* (Ovidius. *Amores*. 3.8.61: alkatīgs).

Ovidija analizētajos tekstos ir atklāts arī tāds dzejiskas izteiksmes paņēmiens kā paralēlisms, kur, nostādot blakus divas parādības, tiek pasvītota abu līdzība⁷². Sekojošajā fragmentā viena aina ir ņemta no dzīvnieku pieradināšanas, otra - no mīlētāju paverdzināšanas:

*verbera plura ferunt, quam quos iuvat usus aratri,
detractant prensi dum iuga prima boves.
asper equus duris contunditur ora lupatis,
frena minus sentit, quisquis ad arma facit.
acrius invitos multoque ferocius urget
quam qui servitium ferre fatentur Amor.*

(Ovidius. *Amores*. 1.2.13-18)

Vērši, kas nepaklausa tikmēr satverti pirmoreiz jūgā, panes vairāk pātagas cirtienu, nekā tie, kuriem patīt arkla lietošana. Mežonīga zirga mute tiek sasista no laužņiem ar dzelzs dzeloņiem, laužņus mazāk sajūt katrs, kas noder cīņai. Amors daudz sāpīgāk un nežēlīgāk moka negribošos nekā tos, kas atzīst, ka tie panes verdzību.

Ar šo paralēlismu tiek pausta atziņa, ka jo vairāk mīlētājs pretojas savām tieksmēm un kaislībām, jo cietsirdīgākas ir viņa emocionālās un fiziskās ciešanas.

4.2. Stilistiskās figūras

Kā norāda V. Valeinis, stilistiskās figūras ir tādas sintaksiskas konstrukcijas, ko izlieto valodas izteiksmības pastiprināšanai⁷³, un tās tiek lietotas arī posta un cietsirdības tēlojumā.

Propercija un Ovidija analizētajos tekstos kā zīmīga ir atklāta tāda stilistiskā figūra kā antitēze jeb pretnostatījums, kur blakus tiek nostādītas tieši pretējas parādības⁷⁴.

Propercijs, lietojot antitēzi, raksturo mīlētāja samaitāto reputāciju:

*quod si parva tuae dederis vestigia culpae,
quam cito de tanto nomine rumor eris!*

(Propertius. 1.5.25-26)

⁷² Valeinis V., *Op.cit.*, 193.lpp.

⁷³ *Ibid.*, 210.lpp.

⁷⁴ *Ibid.*, 214.lpp.

Jo, ja tu radīsi savas vainas mazas pazīmes, cik ātri tu būsi baumas no ievērojama vārda!
Šādi dzejnieks parāda, cik bīstama var būt šķietami nevainīga mīlestība.

Krass pretstats ir redzams nākamajā piemērā: *nec tantum ingenio quantum servire dolori cogor* (Propertius. 1.7.7-8: un ne tik daudz apdāvinātībai, cik sāpēm es tieku piespiests būt vergam). Lietojot antitēzi, autors pauž mīlas dzejas cietsirdīgo dabu.

Pēc šķiršanās no *puella* mīlētājs cieš mīlas raizes: *an tibi sum gelida vilior Illyria?* (jeb varbūt tev esmu mazvērtīgāks par ledaino Illiriju? Propertius. 1.8a.2). Autors pretstata sevi aukstajam klimatam, tādējādi uzsverot meitenes auksto raksturu.

Ar kraso antitēzi autors raksturo sava drauga Pontika mīlestības sekas:

*tum magis Armenias cupies accedere tigres
et magis infernae vincula nosse rotae,
quam pueri totiens arcum sentire medullis
et nihil iratae posse negare tuae.*

(Propertius. 1.9.19-22)

Tad tu vēlēšies drīzāk tuvoties Armenijas tīģeriem un drīzāk uzzināt pazemes ratu važas, nekā tik bieži just zēna loku sirdī un nespēt noliegt neko no sadusmotās meitenes.

Šādi dzejnieks vēlas parādīt, ka mīlestība ir daudz nežēlīgāka nekā visbīstamākie plēsoņas un pati nāve.

Mīlētājs, būdams nošķirts no savas *puella*, tiek raksturots ar antitēzi, lai uzsvērtu viņa uzticību, proti, viņa verdzisko atkarību no vienas sievietes: *mi neque amare aliam neque ab hac desistere fas est* (Propertius. 1.12.19: man ir lemts nedz mīlēt citu, nedz aiziet no šīs).

Mīlētājam dodoties ceļojumā, autors pretstata nepanesamu vientulību nezināmai dabai, kas nes moksliņas domas par savu *domina*:

*nonne fuit levius dominae pervincere mores
(quamvis dura, tamen rara puella fuit),
quam sic ignotis circumdata litora silvis
cernere et optatos quaerere Tyndaridas?*

(Prop. 1.17.15-18)

Vai nav bijis vieglāk pārspēt kundzes paradumus (lai cik rupja, tomēr reta meitene viņa bijusi), nekā tā redzēt apņemtus ar mežiem nezināmus krastus un meklēt vēlamas Tindaridas)?

Mīlētāja vēlme pārspēt *domina* cietsirdību skaidri norāda uz viņa dvēseles postu, kurā viņš tiecas tālāk ciest visas mīlas mokas.

Lietojot antitēzi, dzejnieks raksturo meitenes vienaldzīgo raksturu:

qui modo felicis inter numerabar amantes,

nunc in amore tuo cogor habere notam.

(Propertius. 1.18.7-8)

Es nupat tiku skaitīts starp laimīgiem mīlētājiem, tagad tieku spiests meklēt tavas mīlestības zīmi.

Pretstatot meitenes attieksmi pret savu mīlētāju vienā un otrā brīdī, autors norāda uz viņas krasajām garastāvokļa svārstībām.

Ar sekojošo antitēzi tiek skaidri norādīta mīlētāja un *dura domina* attiecību raksturīgākā pazīme, kuras pamatā ir mīlētāja paklausība meitenes cietsirdīgajai dabai, kas izteikta ar bargas dabas tēlu:

omnia consuevi timidus perferre superbae

iussa neque arguto facta dolore queri.

pro quo continui montes et frigida rupes

et datur inculto tramite dura quies.

(Propertius. 1.18.25-28)

Visas lepnās kundzes pavēles es bailīgs pierādis izpildīt un nesūdzēties par izdarīto skaidri rādītajās sāpēs. Par to tiek doti nepārtraukti kalni, auksta klints un stingrs miers uz nekopta ceļa.

Autors pretstata mīlestību dziedniecībai, tādējādi pastiprinot mīlestības postošo efektu:

omnis humanos sanat medicina dolores:

solus amor morbi non amat artificem.

(Propertius. 2.1.57-58)

Dziedniecība izdziedina visas cilvēku sāpes. Tikai mīlestība nemīl slimības meistarū.

Šādi dzejnieks pauž izmisuma jūtas, ka mīlestība ir mokoša un nedziedināma slimība un neviens ārsts nav spējīgs to izārstēt.

Ar sekojošo antitēzi, kas ir ierakstīta mīlētāja kapā, dzejnieks nosaka vispārējo atzinumu par jebkura mīlētāja postu un viņa *puella* cietsirdību: *huic misero fatum dura puella fuit* (Propertius. 2.1.78: šim nelaimīgajam liktenis ir bijis cieta meitene). Šāds izteikums norāda uz mīlestību, kas nenoliedzami padara vīru nelaimīgu.

Ar antitēzi autors raksturo prētoru, kas ir ieradies no Ilīrijas: *maxima praeda tibi, maxima cura mihi* (Propertius. 2.16.2: vislielākais ieguvums tev, vislielākās mīlas raizes man). Pretstatot mīlētāja un meitenes attieksmi pret turīgo sāncensi, tiek paustas mīlētāja bailes pazaudēt savu mīlāko viņas mantkārības dēļ.

Dzejnieks pretstata brīvo no kaislībām vīru mīlētājam, kas sagrēko, redzot meiteni:

qui videt, is peccat: qui te non viderit ergo,

non cupiet: [..]

(Propertius. 2.32.1-2)

Tas, kurš redz, sagrēko. Tātad tas, kurš tevi neredzēs, nekāros tevi: [..]

Šādi dzejnieks pauž meitenes daiļuma postošo efektu, kas var novest mīlētāju pie nozieguma.

Autoraprāt, kaut arī meitene bieži ņirgājas par mīlētāja kaisli, tā viņu kontrolē vairāk. Ar antitēzi autors krasi un izvērsti raksturo pašas meitenes jūtas:

*flamma per incensas citius sedetur aristas,
fluminaque ad fontis sint reditura caput,
et placidum Syrtes portum et bona litora nautis
praebeat hospitio saeva Malea suo,
quam possit vestros quisquam reprehendere cursus
et rabidae stimulos frangere nequitiae.*

(Propertius. 3.19.5-10)

Liesma aizdedzinātās vārpās ātrāk tiek apdzēsta, upes atgrieztos pie avota sākuma, Sirti dotu klusu ostu un drausmīgais Malejs savā viesmīlīgajā uzņemšanā dotu jūrniekiem labus krastus, nekā kāds varētu apturēt jūsu ātrumu un savaldīt trakojošas vieglprātības dzenuļus.

Šādi autors parāda, ka drīzāk var notikt neiespējamais, nekā *puella* nevaldāmā kaisle rimsies.

Lietojot antitēzes, Ovidijs precīzi un skaidri raksturo motīvu, kurā meitene vienmēr nepatiesi apsūdz savu mīlētāju par kādu jaunu noziegumu:

*sive ego marmorei respexi summa theatri,
eligis e multis, unde dolere velis;
candida seu tacito vidit me femina vultu,
in vultu tacitas arguis esse notas.
siquam laudavi, misero petis ungue capillos;
si culpo, crimen dissimulare putas.
sive bonus color est, in te quoque frigidus esse,
seu malus, alterius dicor amore mori.*

(Ovidius. *Amores*. 2.7.3-10)

Ja es atskatījos uz marmora teātra augstāko vietu, tu izvēlies no daudziem, kur tu gribētu bēdāties; ja apžilbinoši skaista sieviete paskatījās uz manu nerunīgo seju, tu apgalvo, ka sejā ir nerunīgās zīmes. Ja es kādu uzslavēju, tu klūpi ar nelaimīgiem nagiem matos; ja es nopeļu, tu

domā, ka es slēpju noziegumu. Ja krāsa ir laba, esmu arī auksts pret tevi, ja slikta, tu saki, ka es mirstu no citas mīlestības.

Šādi pretstatot meitenes greizsirdību mīlētāja nevainīgajai rīcībai, tiek skaidri izcelta šādas greizsirdības nepamatotība, kas kļūst par saistītu ar kontroli manipulācijas metodi. Plaši izvērstais greizsirdības raksturojums uzsver to, cik nemitīgi viņa apsūdz nelaimīgo mīlētāju, kas dēļ tās pieredz emocionālas un fiziskas ciešanas.

Dzejniekam nav šaubu, ka mūžīgie dievi ļauj meitenēm nepatiesi zvērēt un viņu skaistumam piemīt dievišķība. Ar antitēzēm viņš norāda uz to, ka *puella* nesodīti krāpj dievus, bet viņš pats tās vietā pelna sodu:

aut, siquis deus est, teneras amat ille puellas

et nimium solas omnia posse iubet.

nobis fatifero Mavors accingitur ense;

nos petit invicta Palladis hasta manu.

nobis flexibiles curvantur Apollinis arcus;

in nos alta Iovis dextera fulmen habet.

(Ovidius. *Amores*. 3.3.25-30)

Ja kāds dievs pastāv, viņš mīl maigas meitenes un ļauj viņām būt pārāk visvarenām. Mums Marss sagatavo nāvi nesošu zobenu; mūs uzbrūk šķēps no Palladas neuzvaramās rokas. Mums saliecas Apollona lokanie loki; pret mums Jupitera augstajai labajai rokai ir zibens.

Attiecībā uz naudas lāstu dzejnieks atzīst, ka radošās spējas kādreiz tika novērtētas vairāk nekā zelts, bet tagad būt nabadzīgam nozīmē parādīt izglītības trūkumu. Autors pretstata meitenes labvēlīgo attieksmi pret grāmatām viņas pilnīgajai nevērībai pret nabadzīgo dzejnieku:

quo licuit libris, non licet ire mihi;

cum bene laudavit, laudato ianua clausa est.

(Ovidius. *Amores*. 3.8.6-7)

Kur bijis atļauts iet grāmatām, nav atļauts iet man. Lai gan viņa ļoti uzslavēja, uzslavētajam durvis bija slēgtas.

Šīs antitēzes krasi izceļ meitenes alkatību un dzīšanos pēc bagātības uz nabadzības izraisītās nomāktības un vilšanās fona.

Dzejnieks cīnās, jo viņa svārstīgo sirdi velk abos virzienos mīlestība un naids. Ar antitēzēm tiek paustas šīs pretrunīgās izjūtas:

odero, si potero; si non, invitus amabo.

[..]

*nequitiam fugio - fugientem forma reducit;
aversor morum crimina - corpus amo.
sic ego nec sine te nec tecum vivere possum,
et videor voti nescius esse mei.
aut formosa fores minus, aut minus inproba, vellem;
non facit ad mores tam bona forma malos.
facta merent odium, facies exorat amorem -
me miserum, vitiis plus valet illa suis!*
(Ovidius. *Amores*. 3.11b.35,37-44)

Es ienīdīšu, ja varēšu. Ja nē, mīlēšu pret savu gribu. [...] Es bēgu no vieglprātības - skaistums bēgošo ved atpakaļ. Es nicinu tikumu noziegumus - es mīlu ķermeni. Tā es nevaru dzīvot nedz bez tevis, nedz ar tevi, un šķietu tas, kas nezina, ko pats vēlas. Es gribētu, lai tu būtu vai nu mazāk skaista, vai arī mazāk nekrietna. Tik laba āriene nepiestāv tik sliktiem tikumiem. Rīcība ir naida cienīga, seja izlūdzas mīlestību. Es nelaimīgais, viņa ir daudz vērtīgāka nekā viņas netikumi!

Plaši un niansēti autors uzsver, cik krasi meitenes skaistums kontrastē ar viņas netikumību, kas nodara sāpes savam mīlētājam, jo tā ir pilnīgi pretēja viņa morāles principiem. Šīs antitēzes spilgti uzsver posta un cietsirdības iezīmes, kas raksturo šādas romantiskās attiecības.

Retoriskais izsauciens ir vēl viena stilistiskā figūra, kas atklāta kā būtiska posta un cietsirdības izteikšanā gan Propercija, gan Ovidija analizētajos tekstos. Par retorisku izsaucienu sauc domu un jūtu izpausmi izsaukuma teikuma formā⁷⁵. Pateicoties izsaukuma figūrai, kas var būt ar dažādu intonatīvu nokrāsu, paužot dzejnieka jūtu pārpilnību, tiek vairota posta un cietsirdības tēlu emocionalitāte⁷⁶.

Propercija mīlētājs, palicis vienātnē ar dabu klusā, vientuļā vietā, ar izsaucienu pauž savas spēcīgās sāpes:

*ah quotiens vestras resonant mea verba sub umbras,
scribitur et teneris Cynthia corticibus!
ah tua quot peperit nobis iniuria curas,
quae solum tacitis cognita sunt foribus!*
(Propertius. 1.18.21-24)

---

⁷⁵ Valeinis V., *Op.cit.*, 216.lpp.

⁷⁶ *Ibid.*, 216.lpp.

Ak, cik reižu mani vārdi atsaucas zem jūsu ēnām un Kintija tiek ierakstīta maigās koku mizās! Ak, cik mīlas reižu tava pārestība sagādājusi mums, tas ir zināms tikai klusām durvīm!

Dziļi aizvainota *puella*, paužot emociju pārpilnību, savu izsaucienu adresē mīlētājam:

o utinam talis perducas, improbe, noctes,

me miseram qualis semper habere iubes!

(Propertius. 1.3.39-40)

Ak, kaut tu, nekrietnais, novestu šādas naktis, kādas vienmēr liec, lai man nelaimīgajai būtu!

Šajā izsauzienā ietveras arī retoriskā uzruna.

Savukārt ar sekojošo izsaucienu autors pauž mīlētāja neizsakāmi smagos pārdzīvojumus, spēcīgo vēlēšanos nelaist meiteni projām, jo mīlētāja skumjas par to, ka viņi nevar būt kopā, ir pārāk sāpīgas:

o utinam hibernae duplicentur tempora brumae,

et sit iners tardis navita Vergiliis,

nec tibi Tyrrhena solvatur funis harena,

neve inimica meas elevet aura preces

et me defixum vacua patiatur in ora

crudelem infesta saepe vocare manu!

(Propertius. 1.8a.9-16)

Ak, kaut ziemas sala laiki tiktu divkārsoti, stūrmanis būtu bezdarbīgs no lēnajām Plejādēm, virve nebūtu atraisīta no Tirēnu smiltīm tev, naidīga vēsma neatvieglotu manas lūgšanās un man sastindzinātam tukšajā krastā atļautu bieži saukt cietsirdīgo ar draudīgo dūri!

Skaidri jūtami ir Ovidija mīlētāja ciešanu un sāpju patiesie dziļumi *me miserum!* (Ov. Am. 1.1.25: es nelaimīgais!) izsauzienā. Līdzīgas emocijas ir paustas arī *me miserum, vitiis plus valet illa suis!* (Ovidius. Amores. 3.11b.44: es nelaimīgais, viņa ir daudz vērtīgāka nekā viņas netikum!) izsauzienā.

Ar izsaucienu autors pauž mīlētāja vilšanos par sagraudām cerībām pie aizslēgtajām durvīm: *ei mihi, quam longe spem tulit aura meam!* (Ovidius. Amores. 1.6.51-52: vai man, cik tālu vēsma aiznesa manu cerību!).

Lietojot izsaucienu *heu, quam quae studeas ponere ferre grave est!* (Ovidius. Amores. 2.4.5-6: ai cik grūti ir panest, ka tu atteicies no tā, pēc kā tu tīko!), tiek pausts mīlētāja spēku izsīkums, no kura viņš cieš, būdams pretrunīgu jūtu pārņemts.

Sekojošajā izsauzienā ir skaidri redzams, ka meitenes neuzticība satriec mīlētāju līdz sirds dziļumiem:

*vota mori mea sunt, cum te peccasse recordor,
o mihi perpetuum nata puella malum!*

(Ovidius. *Amores*. 2.5.3-4)

Mirt ir mana griba, kad es atceros, ka tu izdarīji pārkāpumu, ak meitene dzimusi, lai būtu mūžīga nelaime man!

Šajā izsauzienā ietveras vēl viens būtisks attiecībā uz postu un cietsirdību stilistisko figūru veids - retoriskā uzruna. Retoriska ir tāda uzruna, ar ko dzejnieks pievēršas parādībām, kuras nevar atsaukties⁷⁷.

Propercijs, lietojot retorisko uzrunu, kas adresēta neuzticīgajai *puella*, pauž mīlētāja ciešanu pārpilnību:

*at tu non una potuisti nocte vacare,
impia, non unum sola manere diem!*

(Propertius. 2.9.19-20)

Bet tu nespējusi nedz būt brīva vienā naktī, negodīgā, nedz viena pati palikt vienu dienu!

Ovidijs, lietojot tādas retoriskās uzrunas kā *demens!* (Ovidius. *Amores*. 1.7.19: ārpātīgais!) un *barbare!* (Ovidius. *Amores*. 1.7.19: niknais!) pauž emocionāli pastiprinātu nicinājumu un nosodījumu pārestībai, ko nodarīja mīlētājs savai *puella*.

Ar retorisko uzrunu, autors pauž mīlētāja dziļo pazemojuma un atraidījuma sajūtu:

*ite hinc, difficiles, funebria ligna, tabellae,
tuque, negaturis cera referta notis!*

(Ovidius. *Amores*. 1.12.7-8)

Ejiet no šejienes prom, apbedīšanas koks, plāksnītes, un tu, vasks, piepildītais ar vēstulēm, kas teiks nē!

Bez retoriskiem izsauzieniem un uzrunām Propercija un Ovidija analizētajos tekstos plaši lietota arī tāda stilistiskā figūra kā retoriskais jautājums. Retoriskais jautājums ir pozitīvs vai negatīvs spriedums, kas izteikts kā jautājums, kurš neprasa atbildi, jo jautājamā forma te ir tikai apstiprinājuma līdzeklis⁷⁸. Jautājošā intonācija kāpina izteiksmes emocionalitāti⁷⁹.

Propercijs adresē Gallam retoriskos jautājumus, ar kuriem panāk emocionāli pastiprinātu brīdinājumu: *quid tibi vis, insane? meae sentire furores?* (Propertius. 1.5.3: ko

---

⁷⁷ Valeinis V., *Op.cit.*, 215.lpp.

⁷⁸ *Ibid.*, 215.lpp.

⁷⁹ *Ibid.*, 215. lpp.

sev tu gribi, neprātīgais, vai manus pārdzīvot trakumus?). Pirmajā retoriskajā jautājumā ietveras arī retoriskā uzruna.

Autors pauž baiļu pārpilnību ar sekojošajiem retoriskajiem jautājumiem:

tune igitur demens, nec te mea cura moratur?

an tibi sum gelida vilior Illyria?

(Propertius. 1.8a.1-2)

Tad vai tu esi ārprātīga, un tevi manas mīlas raizes neaiztur? Jeb varbūt tev esmu mazvērtīgāks par ledaino Illiriju?

Propertius apstiprina savas šķiršanās nenovēršamību:

[.] *num me deus obruit? an quae*

lecta Prometheis dividit herba iugis?

(Propertius. 1.12.9-10)

[.] vai tad tiešām dievs mani aptumšoja? Jeb kāda izraudzīta zāle no Prometeja kalnu grēdām sadalīja mūs?

Ciešanu un izmisuma pārpilnību pauž mīlētājs, stāvot pie *puella* aizslēgtajām durvīm:

ianua vel domina penitus crudelior ipsa,

quid mihi tam duris clausa taces foribus?

[.]

nullane finis erit nostro concessa dolori,

turpis et in tepido limine somnus erit?

(Propertius. 1.16.17-18,21-22)

Durvis, dziļi iekšā pat cietsirdīgāka par pašu kundzi, kāpēc tu tā klusē, smagās durvis aizslēgusi man? [.] Vai nekāds gals nebūs atļauts mūsu sāpēm, un izkropļots miegs būs uz silta sliekšņa?

Paužot emociju pārpilnību, dzejnieks norāda uz meitenes augstprātību, lietojot retorisko jautājumu, kas ietver arī retorisko uzrunu:

unde tuos primum repetam, mea Cynthia, fastus?

quod mihi das flendi, Cynthia, principium?

(Propertius. 1.18.5-8)

No kurienes vispirms man atkārtot tavu augstprātību, mana Kintija? Kādu raudāšanas sākumu tu man dod, Kintija?

Ar sekojošo retorisko jautājumu dzejnieks apstiprina meitenes nekrietnību:

ergo iam multos nimium temerarius annos,

improba, qui tulerim teque tuamque domum?

*ecquandone tibi liber sum visus? an usque
in nostrum iacies verba superba caput?*

(Propertius. 2.8.13-15)

Tātad es jau daudzus gadus ļoti neapdomīgs, nekrietna, kas atbalstīja tevi un tavu māju, vai es kādreiz šķitu tev brīvs? Varbūt tu nemitīgi metīsi mūsu galvai virsū augstprātīgus vārdus?

Arī šajā stilistiskajā figūrā ietveras retoriskā uzruna.

Lietojot retorisko jautājumu, adresētu viņam pašam, *sic igitur prima moriere aetate, Properti?* (Propertius. 2.8.17: tad tā tu mirsi agrā jaunībā, Propercij?), dzejnieks apstiprina, ka bezspēcība viņā ir izplatījusies tik lielā mērā, ka viņš uzskata sevi par mirušu.

Ovidijs, tāpat kā Propercijs, lieto retorisko jautājumu, lai paustu ciešanu pārpilnību. Jau pirmās elēģijas sākumā viņš pauž sašutumu par Amora palaidnību: *quis tibi, saeve puer, dedit hoc in carmina iuris?* (Ovidius. *Amores*. 1.1.5: kas tev ir devis varu pār dzeju, drausmīgais zēns?).

Dzejnieks ar retorisko jautājumu apstiprina mīlētāja dvēseles postu:

*esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
strata, neque in lecto pallia nostra sedent,
et vacuus somno noctem, quam longa, peregi,
lassaque versati corporis ossa dolent?*

(Ovidius. *Amores*. 1.2.1-4)

Ko lai saku, kas tas ir, kāpēc tik cietas man liekas guļasvietas, un mūsu segas nepaliek uz gultas, vientuļš miegā es pavadīju nakti ļoti ilgi, un nomocītā ķermeņa nogurušie kauli sāp?

Šādi autors pauž arī mīlētāja sašutumu par savu vardarbīgo rīcību attiecībā uz meiteni: *Quid mihi vobiscum, caedis scelerumque ministrae?* (Ovidius. *Amores*. 1.7.27: kas man ar jums, slepkavības un nozieguma kalpones?).

Sekojošajos retoriskajos jautājumos tiek pausta īpaši liela mīlētāja sāpju pārpilnība:

*quid geminas, Erycina, meos sine fine dolores?
non erat in curas una puella satis?
quid folia arboribus, quid pleno sidera caelo,
in freta collectas alta quid addis aquas?*

(Ovidius. *Amores*. 2.10.11-14)

Erikiete, kāpēc tu bezgalīgi divkāršo manas sāpes? Vai nebija pietiekami ar vienu meiteni mīlas raizēs? Kāpēc tu liec klāt lapas kokiem, kāpēc zvaigznes pilnām debesīm, kāpēc salasītus ūdeņus dziļai jūrai?

Ovidijs, lietojot retorisko jautājumu, apstiprina meitenes neremdināmo vēlmi iegūt vēl vairāk bagātības:

[.] *hoc fassas tangis, avara, manus?*
ille ego Musarum purus Phoebique sacerdos
ad rigidas canto carmen inane fores?

(Ovidius. *Amores*. 3.8.22-24)

[.] alkatīgā, vai tiktāl tu aiztiec atklājošas rokas? Vai esmu mūzu un Fēba šķīstais priesteris, kas dzied tukšu dziesmu pie cietsirdīgajām durvīm?

Šajā retoriskajā jautājumā ietveras arī retoriskā uzruna.

Savukārt sekojošās stilistiskās figūras apstiprina *puella* neuzticību, paužot pazemojuma spēcīgās sajūtas pārpilnību:

ergo ego sustinui, foribus tam saepe repulsus,
ingenuum dura ponere corpus humo?
ergo ego nescio cui, quem tu complexa tenebas,
excubui clausam servus ut ante domum?

(Ovidius. *Amores*. 3.11a.9-12)

Tātad es izturēju, tik bieži atstumts no durvīm, likt izsmalcināto ķermeni uz cieta zemi? Tātad nezin kāds es tam, kuru tu apkampjot turēji, stāvējis sardzē kā vergs slēgtas mājas priekšā?

Izanalizējot tēlainās izteiksmes līdzekļus abu dzejnieku tekstos, var secināt, ka, pateicoties šiem valodas līdzekļiem, tiek sniegts spilgts priekšstats par posta un cietsirdības izpausmēm. Tāpat šie tēlainības līdzekļi piedalās posta un cietsirdības emocionālās ekspresivitātes atklāsmē. Katrs autors lieto šos līdzekļus atbilstoši savam individuālajam stilam, tādā veidā iezīmējot atšķirības attieksmē pret posta un cietsirdības tēliem.

Savukārt izanalizējot stilistiskās figūras abu autoru tekstos, var secināt, ka šīs sintaksiskās konstrukcijas kāpina posta un cietsirdības valodas emocionālītāti. Retoriskās figūras tuvina katra dzejnieka stilistiski individuālo valodu sarunu valodai, tādējādi pievēršot lasītāja uzmanību posta un cietsirdības īpaši emocionālajām izpausmēm. Savukārt antitēze iezīmē posta un cietsirdības pretrunīgo dabu un atklāj katra dzejnieka iekšējo cīņu.

Secinājumi

Bakalaura darba ietvaros Propercija elēģiju krājumā un Ovidijā *Amores* krājumā ir atklātas vairākās posta un cietsirdības valodas līdzekļu raksturīgākās iezīmes. Analizējot pētījumam atlasītos tekstus, ļoti svarīgi bijā pievērst uzmanību tam, ko dod konkrētie valodas līdzekļi posta un cietsirdības izteikšanai. Darba rezultātā ir iegūts pamats, lai turpinātu padziļinātāku un detalizētāku posta un cietsirdības valodas līdzekļu izpēti.

Salīdzinoši izanalizējot Propercija un Ovidija valodas līdzekļus, ir izdarīti vairāki secinājumi.

Abu autoru attieksmē pret postu un cietsirdību ir vērojams acīmredzams kontrasts. Propercijs ir ļoti kaislīgs savu jūtu izpausmē, savukārt Ovidija stilam piemīt savaldība un mērenība. Sevišķi skaidri tas izpaužas abu autoru attieksmē pret *puella*.

Ovidijs, tāpat kā Propercijs, nepārprotami seko mīlas elēģijas motīvam, kur *puella* ir cietsirdīga, mīlētājs ir nelaimīgs un mīlestība ir vispārējs ciešanu stāvoklis. Taču zīmīgi ir tas, ka Ovidija mīlētāja ciešanas netiek atveidotas kā vispārējs posts un viņš nelieto mīlas elēģijai raksturīgo *dura puella* tēlu. Gadījumos, kad Ovidija mīlētājs cieš mīlas pārestību, viņa sāpes tiek saistītas ar daudz šaurāku cēloni - *puella* neuzticību, nevis viņas vispārējo cietsirdību.

Propercija tekstos mīlētājs norāda uz *saeva puella* jeb *crudelis puella*. Šie epiteti tiek attiecināti uz pašu meiteni vai arī viņas izturēšanos pret mīlētāju. Savukārt Ovidija mīlētājam šāda attieksme pret *puella* nav vērojama. Šāda cietsirdība ir attiecināma uz Amoru, tāpat kā Propercija tekstos, bet nekad uz *puella*. Ovidija mīlētājs atzīst vispārējās mīlas ciešanas, bet neattiecina tās uz sevi pašu.

Propercija tekstos *dura puella* ir galvenais ciešanu cēlonis, savukārt Ovidija mīlētājs nav pakļauts viņas cietsirdībai, kaut arī atzīst viņas esamību. Ovidijaprāt, tikai vīri, durvju sargi, durvis, sliekšņi un plāksnītes var būt cietsirdīgi, nevis meitenes.

Zīmīgi ir arī tas, ka Propercija mīlētājs bieži jūtas nelaimīgs un raud savas *puella* dēļ, savukārt Ovidija mīlētājs nekad netiek atveidots raudam. Viņš attiecina šādu emocionālo stāvokli uz mīlētāja likteni, bet pats savas asaras tēlo tikai tad, kad viņu no meitenes šķir šķērslis - vīrs, durvju sargs un durvis.

Tomēr neatkarīgi no šādām attieksmes atšķirībām Properciju un Ovidiju vieno valodas līdzekļi, kas pauž viņu attieksmi pret postu un cietsirdību. Abi autori izmanto lielākoties vienus un tos pašus tēlainās ieteiksmes līdzekļus un stilistiskās figūras, lai panāktu spilgtus un emocionāli pastiprinātus posta un cietsirdības tēlus.

Propercija visbiežāk sastopamais posta un cietsirdības tēlainās izteikmes līdzeklis ir epitēti, kas veido 50 %. Otrais bieži lietotais līdzeklis ir metaforas, kas veido 41 %. Retāk ir lietoti salīdzinājumi, kuru skaits veido 6 %. Oksimorons veido 2 %.

Savukārt Ovidija visbiežāk sastopamais posta un cietsirdības tēlainās izteikmes līdzeklis ir metaforas, kas veido 42 %. Otrais bieži lietotais līdzeklis ir epitēti, kas veido 36 %. Retāk ir lietoti salīdzinājumi, kuru skaits veido 19 %. Pārējo posta un cietsirdības izteikšanā lietoto mākslinieciskās izteikmes līdzekļu (paralēlisms, hiperbola) kopējais skaits veido 3 %.

Propercija visbiežāk sastopamā posta un cietsirdības stilistiskā figūra ir retoriskais jautājums, kas veido 45 %. Otrais bieži lietotais līdzeklis ir antitēze, kas veido 39 %. Retāk ir lietoti retoriskie izsaučieni, kuru skaits veido 9 %. Retorisko uzrunu skaits veido 6 %.

Ovidija visbiežāk sastopamā posta un cietsirdības stilistiskā figūra ir antitēze, kas veido 44 %. Otrais bieži lietotais līdzeklis ir retoriskais jautājums, kas veido 33 %. Retāk ir lietoti retoriskie izsaučieni, kuru skaits veido 13 %. Retorisko uzrunu skaits veido 10 %.

Tāpat abu autoru analizētajos darbos kā būtiski ir atklāti leksiski semantiskie lauki, kas apvieno epitētus, kuriem piemīt negatīvs vērtējums.

Propercija leksiski semantiskais lauks apvieno tādus negatīva vērtējuma epitētus kā *durus, crudelis, improbus, iniquus, impius, insanus, miser, acer, saevus, gravis, demens*.

Savukārt Ovidija semantiskais lauks apvieno tādus negatīva vērtējuma epitētus kā *miser, durus, feros, acer, saevus, inmitis, ferreus, vesanus, barbarus, rigidus, temerarius, demens, sacrilegus, avarus*.

Gan Propercija, gan Ovidija analizētajos tekstos *miser* visbiežāk ir attiecināms uz mīlētāja tēlu, savukārt visas pārējās leksēmas lielākoties apzīmē ar cietsirdību saistītās parādības.

Kas attiecas uz *servitium amoris* un *militia amoris* izmantošanu - abu autoru attieksmē pret postu un cietsirdību atklājas acīmredzams kontrasts saistībā ar šo metaforu izmantošanu. Propercijs lielākoties lieto *servitium amoris* tēlojumu, lai paustu sava mīlētāja ciešanas un iezīmētu cietsirdības raksturīgākās izpausmes. Savukārt Ovidija galvenā metafora posta un cietsirdības izteikšanā ir *militia amoris*, ar kuru viņš pauž sava mīlētāja pārdzīvojumus un tēlo ar cietsirdību saistītos motīvus.

Romiešu mīlas elēģijā lietotie tēlainās izteiksmes līdzekļi un stilistiskās figūras ne tikai kāpina posta un cietsirdības valodas izteiksmību un tēlainību, bet arī pauž dažādas emocionālas nokrāsas, tādējādi liekot lasītājam just līdzī mīlētāja nelaimīgajai mīlestībai pret savu cietsirdīgo meiteni.

Izmantotās literatūras saraksts

Antīkie teksti

1. Cicero. Tusculanae Disputationes.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2007.01.0044%3Abook%3D1%3Asection%3D1> (skatīts 02.03.2021)
2. Lucretius. De Rerum Natura.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.02.0130> (skatīts 02.03.2021)
3. Ovidius. Amores.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0068%3Atext%3DAm.%3Abook%3D1%3Apoem%3D1> (skatīts 01.02.2021)
4. Ovidius. Ars Amatoria.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0069%3Atext%3DArs> (skatīts 01.03.2021)
5. Ovid. The Love Poems.
<https://www.poetryintranslation.com/PITBR/Latin/Amoreshome.php> (skatīts 01.02.2021)
6. Powell J.U. *Collectanea Alexandrina. Reliquiae minores poetarum Graecorum aetatis Ptolemaicae 323-146 A.C.* Oxford: Oxford University Press, 1925.
7. Propertius. Elegies.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2008.01.0494> (skatīts 01.03.2021)
8. Propertius. The Elegies.
<https://www.poetryintranslation.com/PITBR/Latin/Prophome.php> (skatīts 01.02.2021)
9. Quintilianus. Institutio oratoria.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2007.01.0059> (skatīts 01.03.2021)
10. Tibullus. The Poems.
<https://www.poetryintranslation.com/PITBR/Latin/Tibullus.php> (skatīts 01.02.2021)

Teorētiskā un zinātniskā literatūra

1. Brown R.D. *Lucretius on Love and Sex: A Commentary on De Rerum Natura IV, 1030-1287 with Prolegomena, Text, and Translation. Columbia Studies in the Classical Tradition XV.* Leiden: Brill, 1987.
2. Cohen D. *The Augustan Law on Adultery: The Social and Cultural Context. The Family in Italy from Antiquity to the Present.* New Haven: Yale University Press, 1991.
3. Connolly J. *Asymptotes of Pleasure: Thoughts on the Nature of Roman Erotic Elegy. Arethusa 33.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2000, pp.71-98.
4. Copley F.O. *Servitium Amoris in the Roman elegists. Transactions of the American Philological Association 78.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1947, pp.285-300.
5. Davis P.J. *Ovid's Amores: A Political Reading. Classical Philology 94.* Chicago: The University of Chicago Press, 1999, pp.431-449.
6. Drinkwater M.O. *Militia amoris: fighting in love's army. The Cambridge Companion to Latin Love Elegy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2013, pp.194-206.
7. Farrell J. *Calling out the Greeks: Dynamics of the Elegiac Canon. A Companion to Roman Love Elegy.* Chichester, West Sussex, England: Wiley-Blackwell, 2012, pp.11-24.
8. Fitzgerald W. *Slavery and the Roman Literary Imagination.* Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
9. Fulkerson L. *Servitium amoris: the interplay of dominance, gender and poetry. The Cambridge Companion to Latin Love Elegy.* Cambridge: Cambridge University Press, 2013, pp.180-193.
10. Gale M.R. *Propertius 2.7: Militia Amoris and the Ironies of Elegy. The Journal of Roman Studies 87.* Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
11. Gibson R.K. *Love Elegy. A Companion to Latin Literature.* Malden: Blackwell Publishing Ltd, 2005.
12. James S.L. *Learned Girls and Male Persuasion: Gender and Reading in Roman Love Elegy.* Berkeley: University of California Press, 2003, pp.37-197.
13. Laua A. *Latviešu leksikoloģija.* Rīga: Zvaigzne, 1969.
14. Lightfoot J. *Parthenius of Nicaea: Extant works edited with introduction and commentary.* Oxford: Oxford University Press, 1999.

15. Lilja S. The Roman Elegists' Attitude to Women. *Annales Academiae Scientiarum Fennicae 135.1*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1965.
16. Luck G. *The Latin Love Elegy*. London: Methuen, 1959.
17. Murgatroyd P. *Militia amoris and the Roman elegists*. *Latomus* 34, 1975.
18. Randall J.G. *Mistresses' Pseudonyms in Latin Elegy*. Liverpool: Liverpool Classical Monthly 4.2, 1979.
19. Ruth R.C. Love as Illness: Poets and Philosophers on Romantic Love. *The Classical Journal* 101. Natchtoches: CAMWS, 2006, pp. 271-298.
20. Spanoudakis K. Poets and Telchines in Callimachus' Aetia-Prologue. *Mnemosyne* 54. Leiden: Brill, 2001, pp.425-441.
21. Thorsen T.S. Latin love elegy. *The Cambridge Companion to Latin Love Elegy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, pp.1-20.
22. Valeinis V. *Poētika*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1961.
23. Veyne P. *Roman Erotic Elegy: Love, Poetry, and the West*. Chicago: University of Chicago Press, 1988.
24. Whitaker R. *Myth and Personal Experience in Roman Love-Elegy: a Study in Poetic Technique*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1983.

Vārdnīcas, leksikoni, uzzīņu literatūra

1. *Latīņu - latviešu vārdnīca*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1955.
2. *Латинско - русский словарь*. Москва: Русский язык, 1976.

Bakalaura darbs *Posta un cietsirdības aspekti romiešu mīlas elēģijā* izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Poļina Aņisimova

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: doc. Ilona Gorņeva

Recenzente: doc. Brigita Cīrule

Darbs iesniegts Klasiskās filoloģijas nodaļā 01.06.2021.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Agnese Kirovāne

Darbs aizstāvēts Klasiskās filoloģijas studiju programmas bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

prot. Nr. ....

Komisijas sekretāre: doc. Ilona Gorņeva

***DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU
UN TAM IR LAIKA ZĪMOGS**